

**Second annual conference of the
Victimology Society of Serbia**

**Victims of crime and victims of
war: international and national
contexts**

Book of Abstracts

24th and 25th November 2011.

Victims of crime and victims of war

Žrtve kriminaliteta i žrtve rata

24. i 25. novembar 2011. godine

Knjiga apstrakata

**Žrtve kriminaliteta i žrtve rata:
međunarodni i domaći kontekst**

**Druga godišnja konferencija
Viktimološkog društva Srbije**

**Druga godišnja konferencija
Viktimološkog društva Srbije**

**Žrtve kriminaliteta i žrtve rata:
međunarodni i domaći kontekst**

Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

ВИКТИМОЛОШКО друштво Србије. Годишња конференција
(2 ; 2011; Београд)

Tiraž

ISBN

**Druga godišnja konferencija
Viktimološkog društva Srbije**

**Žrtve kriminaliteta i žrtve rata:
međunarodni i domaći kontekst**

Knjiga apstrakata

Beograd, 24–25. novembar 2011.

Izdavači:

©Viktimološko društvo Srbije-VDS
Beograd, Dositejeva 1a

„Prometej“

Beograd, Prve pruge 43

Za izdavače:

Prof. dr Vesna Nikolić-Ristanović
Ing. Borivoje Uščumlić

Idejno rešenje korica:

Tatjana Stojković

Prelom:

„Spectral“ Beograd

Štampa:

„Prometej“, Beograd

Programski i organizacioni odbor Konferencije:

prof. dr Slobodan Savić, prof. dr Vesna Nikolić-Ristanović, prof. dr
Nevena Petrušić, prof. dr Slobodanka Konstantinović-Vilić, doc. dr
Đorđe Alempijević, dr Ivana Stevanović, dr Sanja Čopić i Jasmina Nikolić

Organizovanje konferencije finansijski je podržao
Fond za otvoreno društvo

FOND ZA OTVORENO DRUŠTVO - SRBIJA
FUND FOR AN OPEN SOCIETY - SERBIA

PROGRAM

I dan – 24. novembar 2011. godine

09.00 – 09.30 Registracija učesnika/ca

09.30 – 10.00 Otvaranje konferencije

10.00 – 10.15 Dodela nagrada Viktimološkog društva Srbije

10.15 – 10.45 Predstavljanje knjige **Žrtve kriminaliteta: međunarodni kontekst i situacija u Srbiji**

Stig Maansson, misija OEBS u Srbiji

Dr Magnus Lindgren, organizacija Sigurna Švedska

Prof. dr Vesna Nikolić-Ristanović, Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju Univerziteta u Beogradu i Viktimološko društvo Srbije

10.45 – 12.00 **Plenarna sesija 1: Žrtve, viktimizacija i međunarodnopravna regulativa**

Moderatorica: prof. dr Vesna Nikolić-Ristanović

Prof. dr Liz Kelly: *Nasilje nad ženama i decom u nacionalnim zakonodavstvima država članica EU: pregled rezultata istraživanja*

Prof. dr Vesna Nikolić-Ristanović: *Različita shvatanja pojma žrtve i njihove konsekvence na odnos društva prema viktimizaciji*

12.00 – 12.30 Pauza za kafu i poster prezentacije

12.30 – 14.00 **Plenarna sesija 2: Žrtve rata, tranziciona pravda i pomirenje**

Moderatorica: dr Ljubinka Petrović-Ziemer

Dr Ljubinka Petrović-Ziemer: *Udruženja žrtava u interakciji s drugim akterima tranzicione pravde na prostoru bivše Jugoslavije*

Prof. dr Michael Humphrey: *Uloga organizacija žrtava i nevladinih organizacija za ljudska prava u judikalizaciji politike tranzicije u Bosni i Hercegovini*

Prof. dr Estela Valverde: *Konstruisanje žrtve u Španiji nakon Franka: unuci žrtava Građanskog rata i diktatorskog režima obnavljaju uspomene*

Dr Nusreta Kepeš: *Izgradnja mira kroz međureligijsko razumevanje kao model tranzicione pravde i pomirenja*

14.00 – 15.00 Pauza za ručak

15.00 – 16.30 Tematske sesije i radionica 1 (I deo)

Tematska sesija 1: Žrtve nasilja: prevencija i društvena reakcija

Moderatorica: Jasmina Nikolić

Peter Strandell: *Nasilje u porodici i prevencija kriminaliteta: švedsko iskustvo*

Prof. dr Zorica Mršević: *Mediji i rodno zasnovano nasilje*

Dr Maria Alvanou: *Praksa Istočne pravoslavne crkve u pružanju podrške žrtvama kriminaliteta: kriminološke perspektive procesa oporavka žrtve*

Lepa Mladenović: *Isceljenje je pravda: 'Prisutne!: ja sam glas pamćenja i telo slobode' Priča o Drugom festivalu pamćenja iskustva žena silovanih u ratu u Gvatemali*

Tematska sesija 2: Žrtve kriminaliteta i društvena reakcija

Moderator: prof. dr Oliver Bačanović

Prof. dr Oliver Bačanović, mr Nataša Jovanova: *Viktimološki aspekti sudskih presuda*

Jadranka Buljević: *Pripadnici LGBT populacije kao žrtve u krivičnom zakonodavstvu Srbije*

Rada Grubić: *Kvalitativni standardi i model rada sa ženama i decom – žrtvama nasilja u porodici u Nemačkoj i mogućnosti njihove implementacije u organizacijama u Srbiji*

Doc. dr Stojanka Mirčeva, prof. dr Violeta Čačeva: *Deca kao žrtve seksualnog zlostavljanja u sudskim postupcima u Makedoniji: zaštićena ili reviktimizirana?*

Radionica 1: Evidentiranje i predstavljanje podataka o kriminalitetu i njihov značaj za žrtve (predstavljanje rezultata rada na projektu „Razvoj metodologije evidentiranja kriminaliteta kao osnova efikasnih mera za njegovo suzbijanje i prevenciju“, br. 179044, koji finansira Ministarstvo prosvete i nauke Republike Srbije. Rukovoditeljka projekta je prof. dr Vesna Nikolić-Ristanović)

I deo

Moderatorica: prof. dr Vesna Nikolić-Ristanović

Prof. dr Vesna Nikolić-Ristanović: *Evidentiranje podataka o ratnim zločinima i masovnim kršenjima ljudskih prava: mapiranje problema i iskustvo Nemačke*

Prof. dr Michael Humphrey: *Nunca Mas (Nikada više) politike i dokumentovanje političkih krivičnih dela u Latinskoj Americi*

Mr Danica Vasiljević-Prodanović: *Uticaj statistika o viktimizaciji na razvoj preventivnih strategija*

16.30 – 17.00 Pauza za kafu

17.00 – 18.30 Tematske sesije i radionica 1 (II deo)

Tematska sesija 3: Viktimizacija i društvena reakcija

Moderator: Nikola Petrović

Doc. dr Nataša Tanjević: *Društvo kao žrtva korupcije: politička korupcija u Srbiji kao prepreka na putu ka evropskim integracijama*

Doc. dr Svetlana Nikoloska: *Žrtve tranzicije i stečaja*

Doc. dr Frosina Taševska-Remenski: *Sekundarna viktimizacija žrtava (nemeđudržavnog) oružanog sukoba u Makedoniji u procesu amnestije zločina protiv čovečnosti i humanosti*

Mr Dragan Obradović: *Zaštita žrtava i dobara kod krivičnih dela protiv bezbednosti javnog saobraćaja sa aspekta životne sredine*

Radionica 1: Evidentiranje i predstavljanje podataka o kriminalitetu i njihov značaj za žrtve

II deo

Moderatorica: dr Sanja Ćopić

Prof. dr Saša Mijalković: *Aktuelna metodologija evidentiranja nasilničkog kriminaliteta u evidencijama MUP RS*

Dr Sanja Ćopić: *(Ne)vidljivost žrtava u pravosudnim statistikama i značaj anketa o viktimizaciji*

Ljiljana Stevković: *Evidentiranje i prikaz podataka o nasilju nad decom – mesto žrtve u zvaničnim podacima*

Jelena Dimitrijević: *Evidentiranje korupcije i viktimizacije korupcijom*

II dan – 25. novembar 2011. godine

09.30 – 11.00 **Plenarna sesija 3: Žrtve kriminaliteta i rata: zakonodavstvo i praksa**

Moderatorica: dr Sanja Ćopić

Prof. dr Nataša Mrvić-Petrović: *Naknada štete žrtvama krivičnih dela*

Snežana Savić: *Zaštita žrtava kriminaliteta i sudska praksa u Srbiji*

Dr Anna Alvazzi del Frate: *Oružano nasilje: teret društva i države*

11.00 – 11.30 Pauza za kafu i poster prezentacije

11.30 – 13.00 **Plenarna sesija 4: Žrtve rata, pravo i institucije**

Moderatorica: dr Sanja Ćopić

Prof. dr Geoffroy de la Grandmaison: *Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju i sudski patolog: etička razmatranja*

Axelle Reiter: *Prava žrtava, krivična dela protiv međunarodnog prava i restorativna pravda: kako povećati nivo odgovornosti i obeštećenja za međunarodne zločine?*

Michelle Veljanovska: *Posledice obaveza postavljenih sudskim odlukama kao politike tranzicije u posleratnoj Srbiji, Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj*

13.00 – 14.00 Pauza za ručak

14.00 – 15.30 Tematske sesije i radionica 2

Tematska sesija 4: Posebno osetljive kategorije žrtava

Moderatorica: Ljiljana Stevković

Vesna Stevanović: *Zaštita dece žrtava kod krivičnih dela protiv bezbednosti javnog saobraćaja*

Doc. dr Dragana Batić: *Rezilijentnost porodice izbeglica*

Filip Mirić: *Socijalni položaj starih lica i rizik od viktimizacije sa posebnim osvrtom na krivičnopravnu zaštitu starih lica*

Mr Biljana Milanović-Dobrota, prof. dr Marina Radić-Šestić: *Nezaposlenost osoba sa intelektualnom ometenošću kao oblik socijalne diskriminacije*

Tematska sesija 5: Posledice viktimizacije i zaštita žrtava

Moderatorica: mr Ivana Vidaković

Mr Ivana Vidaković, Mr Sandrina Speh-Vujadinović: *Iskustva IAN-a u rehabilitaciji žrtava torture*

Prof. dr Milanko Čabarkapa: *Stres i psihička trauma na radnom mestu i pravo na nadoknadu nematerijalne štete*

Olivera Kuljić: *Javne i skrivene žrtve sudskog postupka*

Nikola M. Petrović, Bejan Šaćiri, Tamara Kljajić: *Žrtve loše psihoterapeutske prakse*

Radionica 2: Neophodni koraci ka standardizaciji ponašanja i taktike policijskih službenika prema žrtvama kriminala i razvoj sveobuhvatnog pristupa u radu sa žrtvama

Dr Magnus Lindgren, Organizacija Sigurna Švedska,
Štokholm (Švedska)

Odeljenje za sprovođenje zakona Misije OEBSa u Srbiji

15.30 – 16.00 Zaključci i preporuke

Zatvaranje konferencije

17.00 Skupština Viktimološkog društva Srbije

PLENARNE SESIJE

Plenarna sesija 1: Žrtve, viktimizacija i međunarodnopravna regulativa

Nasilje nad ženama i decom u nacionalnim zakonodavstvima država članica EU: pregled rezultata istraživanja

Prof. dr Liz Kelly

*Odsek za studije zlostavljanja dece i žena
London Metropolitan Univerzitet (Velika Britanija)*

Evropska komisija finansirala je istraživanje kako bi ispitala mogućnosti za usklađivanje zakonodavstva vezanog za nasilje nad ženama, nasilje nad decom i nasilje s obzirom na seksualnu orijentaciju. U radu će biti dat pregled glavnih nalaza za ova tri vida nasilja, s posebnim fokusom na to u kojoj meri zakon pruža zaštitu i obezbeđuje pravdu za žrtve nasilja. U meri u kojoj je relevantno, biće izneti i podaci za Srbiju.

Različita shvatanja pojma žrtve i njihove konsekvence na odnos društva prema viktimizaciji

Prof. dr Vesna Nikolić-Ristanović

*Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju,
Univerzitet u Beogradu
Viktimološko društvo Srbije (Srbija)*

U radu će biti analizirana različita shvatanja pojma žrtve, kroz istoriju i u savremenim društvima, i to prvenstveno sa stanovišta širine njihovog obuhvatanja različitih tipova žrtava i različitih oblika viktimizacije. Analizom će biti obuhvaćeni naučni radovi i različiti

pravni i politički dokumenti, kao i pravna praksa. Posebna pažnja biće posvećena pojmu žrtve u dokumentima Evropske unije i drugim međunarodnim dokumentima, kao i različitim shvatanjima pojma žrtve kriminaliteta i žrtve rata u Srbiji.

Nakon pregleda i analize različitih shvatanja biće analiziran uticaj koji ta shvatanja imaju ili mogu imati na ostvarivanje prava žrtava, i to pre svega na: nivo zaštite i pomoći koje žrtve uživaju, na odnos stručnjaka različitog profila, nevladinih organizacija i institucija, kao i na odnos društva u celini prema različitim kategorijama žrtava. Biće ukazano i na političku uslovljenost i uticaj predrasuda i stereotipa na određanja pojma žrtve i društveni odnos prema žrtvama. Pojam žrtve i njegove konsekvence na ostvarivanje prava žrtava biće analizirani na konkretnim slučajevima, u kontekstu teorijskih pojmova „idealne žrtve“, „prave žrtve“, „nevine“, odnosno žrtve koja zasluhuje da joj se pomogne.

U zaključku rada izneće se predlog za obuhvatan i inkluzivan pojam žrtve, koji bi obuhvatio sve osobe koje su na bilo koji način povređene ili ugrožene kriminalitetom, ratom ili drugim oblikom kršenja ljudskih prava. Konsekvenca takvog shvatanja pojma žrtve bila bi pravna regulativa koja bi se odnosila na sve žrtve, priznanje jednakih prava svim žrtvama, omogućavanje pristupa pomoći i zaštiti svim žrtvama bez diskriminacije i usvajanje minimuma standarda u postupanju sa žrtvama.

Plenarna sesija 2: Žrtve rata, tranziciona pravda i pomirenje

Udruženja žrtava u interakciji s drugim akterima tranzicione pravde na prostoru bivše Jugoslavije

Dr Ljubinka Petrović-Ziemer

Berghof institut za istraživanje konflikata, Berlin (Nemačka)

Predmet rada je međusobni odnos organizacija žrtava i drugih aktera tranzicione pravde kao i bavljenje prošlošću u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj i Srbiji. Cilj rada je, prvo, da istakne doprinos i specifičnu ulogu organizacija žrtava u bavljenju prošlošću i, drugo, da ukaže na uvide koji su dobijeni kao i dileme koje su iskrsele u uzajamnom dejstvu organizacija žrtava i pravosudnih institucija, komisija za nestale osobe, aktivista za ljudska prava, mirovnih praktičara, državnih/javnih institucija, kao što su ministarstva pravde i službe socijalne zaštite. Ispitujući međusobni odnos organizacija žrtava i drugih aktera tranzicione pravde i bavljenje prošlošću, ova prezentacija će dodirnuti tri osnovne teme koje su, čini se, od velike važnosti za podršku i saradnju sa žrtvama: krivično gonjenje za ratne zločine i podrška svedocima, aktivnosti usmerene na utvrđivanje činjenica i rad sa traumama.

Rad se zasniva na preliminarnim empirijskim podacima prikupljenim u okviru istraživačkog projekta „Suočavanje s prošlošću i izgradnja mira na zapadnom Balkanu“, sprovedenog od strane Berghof instituta za istraživanje konflikata u Berlinu, a podržanog od strane Nemačke fondacije za istraživanje mira. Projekat je počeo u martu 2010. i biće završen do kraja februara 2012. Berghof istraživački tim čine: dr Martina Fischer (projektna menadžerka), dr Ljubinka Petrović-Ziemer (istraživačica) i Josefina Bajer (studentkinja-asistentkinja). Za obavljanje ekstenzivnog istraživanja na terenu, tim iz

Berlina je imao pomoć lokalnih istraživača u Hrvatskoj, Srbiji i Bosni i Hercegovini. U tri zemlje obuhvaćene istraživanjem, sprovedeno je ukupno 170 polustrukturisanih intervjua, i to sa predstavnicima pravosudnih institucija, aktivistima za ljudska prava, mirovnim aktivistima, članovima komisija za nestala lica, predstavnicima organizacija žrtava i ratnih veterana, članovima političkih partija i novinarima. Istraživanje je sprovedeno u 28 gradova. Metodologija ovog projekta je kombinacija kvalitativnog i akcionog istraživanja. Ovaj metodološki pristup podrazumeva da su aktivisti i istraživači bili i biće konsultovani i uključeni u svaku fazu projekta. Metod izabran za obradu prikupljenih podataka je kvalitativna analiza intervjua.

Uloga organizacija žrtava i nevladinih organizacija za ljudska prava u judikalizaciji politike tranzicije u Bosni i Hercegovini

Prof. Dr Michael Humphrey

*Odsek za sociologiju i socijalnu politiku,
Univerzitet Sidnej (Australija)*

Ovaj rad se bavi ulogom organizacija žrtava u procesu tranzicione pravde u posleratnoj Bosni i Hercegovini. Tvrdi se da je dominantan plan odgovornosti i procesuiranja, koji je od samog početka bio usmeravan od strane Međunarodnog suda za ratne zločine u bivšoj Jugoslaviji, rezultirao u organizovanju žrtava odozgo prema dole (*top-down*). Preterano korišćenje pravnih mehanizama u rešavanju konflikta sa sobom je donelo i opsežne projekte sa ciljem da se organizuje i mobiliše civilno društvo u rekonstrukciji, pomirenju i projektu izgradnje nacije u BiH. Sponzorisanje organizacija civilnog društva (OCD) je postao jedan od glavnih zadataka međunarodne intervencije i promovisanja rada civilnog društva. Zavisnost organizacija žrtava od spoljnog finansiranja i međunarodnih planova je otkrivena tek sa povlačenjem sredstava i prekidanjem bilateralne saradnje u pogledu pružanja pomoći jer je međunarodna zajednica odstupila od prioriteta faze stabilizacije i rekonstrukcije. U radu se tvrdi da se u BiH organizacije žrtava nisu pojavile kao ključni akteri

u društvenim pokretima, proširujući korpus ljudskih prava kao politike građanstva i socijalne pravde, kao što se to dogodilo u drugim političkim tranzicijama, kao što je, opšte uzev, slučaj u Argentini i Latinskoj Americi.

Konstruisanje žrtve u Španiji nakon Franka: unuci žrtava Građanskog rata i diktatorskog režima obnavljaju uspomene

Prof. dr Estela Valverde

Makuari Univerzitet, Sidnej (Australija)

Još od završetka Španskog građanskog rata, žrtve tog rata su živele u uslovima represije i terora, koji im nisu dozvoljavali da traže status žrtve ili bilo koju vrstu naknade štete od strane države. Štaviše, Zakon o amnestiji iz 1977. godine, koji je donet posle vladavine Franka, sadrži nejasnu odredbu u vezi sa tim: nisu postojali pobednici ili gubitnici, niti žrtve ili učinioци. Sve je moralo da bude oprošteno i zaboravljeno.

U ovom radu će se analizirati novi španski pokret za ekshumacije, koji je fokusiran na nestale tokom Građanskog rata i Frankove diktature. Pokušaj da se ospori amnestija usvajanjem Zakona o istorijskom sećanju iz 2007. godine i suspendovanjem Baltazar Garzon-a od strane Vrhovnog suda da bi se sprečila dalja erozija Zakona o amnestiji, pokazuje da će put za ostvarivanje zahteva ovih žrtava biti trnovit. Izgleda da Zakon nije ključni element za konstruisanje statusa žrtve u društvu čija su prava ugašena nasleđem *habitusa* represije, koji je izgrađen pre više od sedamdeset godina.

Analiza će se baviti i judikalizacijom politike; razlozima za otpor *Zakonu o istorijskom sećanju* i pitanjem da li ovaj *Zakon* može zaceliti telo španskog društva i promovisati socijalnu rekonstrukciju. Šta može biti krajnja opasnost, koja može osporiti kolektivno sećanje četrdeset godina posle Frankove smrti u ovom visoko stratifikovanom društvu?

Izgradnja mira kroz međureligijsko razumevanje kao model tranzicione pravde i pomirenja

Prof. dr Nusreta Kepeš

Univerzitet u Zenici (Bosna i Hercegovina)

Bosna i Hercegovina je po mnogo čemu različita od ostalih država u regionu, ali ono što je čini specifičnom u odnosu na druge, jeste nacionalna i religijska struktura populacije koja u njoj živi. Tri osnovne religije u BiH su bile zloupotrebene kao etnički identifikatori. Naime, one su za vreme rata prolazile kroz prilično slične procese pokazivanja diskriminatornog preferiranja vlastitog identiteta, etničke grupe, religijske zajednice, kulture i civilizacije kao i manipulacijskih ciljeva i njihovog transformisanja u ideološke pozicije. Put ka izgradnji mira nije shvaćen kao imperativ, već kao potreba za kolektivnim delovanjem kako bi se poboljšao kvalitet odnosa između ljudi i prepoznale pozitivne društvene vrednosti. Pitanje međuljudskog odnosa i sa njim usko povezanog međureligijskog razumevanja je aktuelan problem koji obuhvata brojna područja ljudskog života. Kao dobar primer izgradnje mira, u ovom radu ćemo predstaviti istraživački pilot projekat pod nazivom „Izgradnja mira kroz međureligijsko razumevanje“. Projekat je realizovan u 2009/2010. godini od strane ekspertnog tima u saradnji sa verskim zajednicama i crkvama u BiH. Pilot projekat je podrazumevao implementaciju časova veronauke u 30 osnovnih škola na teritoriji BiH. Uzorak je uključio 10 osnovnih škola sa katoličkom, 10 škola sa islamskom veronaukom i 10 škola sa pravoslavnom veronaukom, koje su bile podeljene na eksperimentalne i kontrolne škole. Ukupno u sve tri faze projekta bilo je uključeno 1424 učenika, 60 veroučitelja i 500 roditelja. U eksperimentalnim školama realizovani su dopunski sadržaji o drugim religijama kao i sadržaji koji proklamuju sistem duhovnih vrednosti koje uče učenika kako da poštuju pripadnike drugih vera, svoje roditelje, starije ljude, da imaju milost prema mlađima, da pomažu nemoćnim i siromašnim, bolesnim, da čuvaju svetost ljudskog života, njegovu čast i dostojanstvo, svakodnevna iskušenja. Fokus rada u eksperimentalnim odeljenjima je bio na vaspitanju i obrazovanju

mlade ličnosti u duhu vere i formiranje moralnih vrednosti, pogleda, stavova, osećanja, volje, karaktera, umeća i navika moralnog ponašanja prema drugom i drugačijem. Svrha moralnih načela rada sa učenicima je bila da se usklade pojedinačni i društveni interesi što je od učenika zahtevalo da se prilagode uslovima zajedničkog života, da prihvate pravila, principe i disciplinu etičkog ponašanja. U kontrolnim školama nisu realizovane nikakve aktivnosti. Na kraju implementacije projekta realizovano je retestiranje istim anketnim listom kao i u inicijalnoj proceni. Dobijeni rezultati su poslužili da se registruju razlike u vrednostima između eksperimentalnih i kontrolnih skupina istraživanja koje se odnose na podatke uticaja eksperimentalnog faktora (uvođenje novih sadržaja) na promenu znanja i stavova o drugim religijama.

Plenarna sesija 3: Žrtve kriminaliteta i rata: zakonodavstvo i praksa

Naknada štete žrtvama krivičnih dela

Prof. dr Nataša Mrvić-Petrović

Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu (Srbija)

Pravo na naknadu štete žrtvama krivičnih dela je od 1985. godine proklamovano kao njihovo univerzalno ljudsko pravo. Delotvorno ostvarenje prava na naknadu štete samo je jedan od zahteva koji se nameću u sklopu šire podrške i pomoći žrtvama krivičnih dela, posebno tzv. osetljivih kategorija kao što su žene, deca, žrtve krivičnih dela sa elementima nasilja i terorizma. Cilj ovog rada jeste da se ukaže na evoluciju međunarodnih standarda koji se postavljaju u vezi garantovanja prava na naknadu štete, da se oceni sadašnji nivo te zaštite, kao i da se odredi stepen usaglašenosti postojećeg zakonodavstva Republike Srbije sa međunarodnim standardima najvažnijih regionalnih organizacija (posebno Evropske unije), budući da u Srbiji postoji normativni okvir koji u osnovi omogućava ostvarenje prava žrtava na naknadu štete (pri čemu izostaje njegova delotvorna primena). Zbog toga će u prvom delu rada biti prikazana evolucija nastanka najvažnijih međunarodnih standarda Organizacije ujedinjenih nacija, Saveta Evrope i Evropske unije koji se odnose na ovu oblast, koji će biti međusobno upoređivani. Posebna pažnja biće usmerena na dokumente Evropske unije. Dopunski će biti analizirano postojeće zakonodavstvo Republike Srbije kako bi se dale preporuke koje se odnose na njegove izmene *de lege ferenda*. U svojoj analizi autorka polazi od stava da su se od 1985. godine do danas suštinski promenili društveni uslovi za ostvarenje prava žrtava na naknadu štete. Opravdani zahtev za zaštitom prava žrtava krivičnih dela važan je cilj svake države koja se politički deklarira kao

socijalna država (država blagostanja). Međutim, ekonomske posledice krize globalnog neoliberalnog kapitalizma uzimaju danak pošto evropske države sve teže mogu da odgovore ovakvom zahtevu, jer su inače prinuđene da smanjuju obim izdataka za socijalne potrebe građana. Istovremeno, na legislativnom nivou se neprestano proširuju garantije prava na naknadu štete tako što se osim primarnih (žrtava koje su pretrpele primarnu viktimizaciju) obuhvataju sekundarne žrtve (rođaci ili druge bliske osobe poginule primarne žrtve) kao i tzv. tercijalne žrtve (potencijalne žrtve npr. terorističkih napada). Uprkos tome što ovakva nastojanja ocenjuje kao progresivna, autorka konstatuje da u procepu između proklamovanog i ostvarljivog neminovno dolazi do pojave zapostavljanja interesa žrtve, jer se izgledi na ostvarenje naknade štete i dalje koriste pretežno u funkciji ostvarenja državnih ciljeva na prevenciji viktimizacija i kriminala uopšte. To se naročito uočava u Republici Srbiji u kojoj nedostaje strateški pristup kreiranju pravne zaštite žrtava krivičnih dela, kao i prevenciji kriminaliteta uopšte, što će redovno voditi zapostavljanju interesa žrtava.

Zaštita žrtava kriminaliteta i sudska praksa u Srbiji

Snežana Savić

Apelacioni sud u Beogradu (Srbija)

Odredbom člana 221 stav 6 *Zakonika o krivičnom postupku* određen je pojam oštećenog kao lica čije je neko lično ili imovinsko pravo povređeno ili ugroženo krivičnim delom. Smatra se da većina ljudi barem jedanput u životu postane direktna ili indirektna žrtva kriminaliteta. Posledice kriminalnih ponašanja pogađaju žrtve na različite načine: one trpe materijalnu, moralnu štetu, fizičke povrede ili psihička oštećenja, pri čemu često jedna ista žrtva trpi istovremeno telesne i psihičke posledice. Pri tome, pojedine grupe su posebno ranjive kada je u pitanju kriminalitet, posebno onaj sa elementima nasilja, bilo zbog nekog svog ličnog svojstva (kao što su starost, pol, invaliditet i slično), bilo zbog vrste i težine krivičnog dela kome su iz-

loženi (nasilje u porodici, seksualni delikti, trgovina ljudima i slično). Polazeći od toga, fokus ovog rada će biti na žrtvama nasilja u porodici, i to posmatrano iz ugla sudske prakse. Zabrinjava pojava da je sve više izvršilaca krivičnog dela nasilje u porodici iz člana 194 *Krivičnog zakonika* gde su žrtve žene i deca a izvršioци partneri (bračni, vanbračni) i roditelji. Prema podacima kojima se raspolaže, u toku 2011. godine, 35 žena u Srbiji je lišeno života od strane svojih partnera dok je svaka treća žena izložena nekoj vrsti fizičkog ili psihičkog povređivanja. Imajući to u vidu, u radu će biti data analiza sudske prakse tokom 2011. godine u vezi sa krivičnim delom nasilja u porodici, s posebnim ukazivanjem na broj izvršenih krivičnih dela (pravosnažno okončani sudski postupci), lica koja su žrtve istih, izvršioce ovih krivičnih dela te šta sud može učiniti u smislu generalne prevencije uključujući i razmatranje instituta propisanih krivičnim zakonodavstvom, koji imaju za cilj zaštitu žrtava ovih krivičnih dela.

Oružano nasilje: teret društva i države

Dr Anna Alvazzi del Frate

Jasna Lazarević

Institut za međunarodne i razvojne studije u Ženevi (Švajcarska)

Studija „Globalni teret oružanih sukoba“ iz 2011. godine usvojila je sveobuhvatni pristup u razumevanju porekla i ishoda oružanih sukoba. Savremeni oružani sukobi mogu da se pojave u različitim oblicima i u raznim kontekstima. Bez obzira da li je rezultat međunarodne intervencije u Avganistanu, Iraku i Libiji, post-kolonijalne borbe u pod-saharskoj Africi, ili nasilja među bandama i ubistava povezanih sa transnacionalnim organizovanim kriminalitetom, milioni ljudi su bili povređeni ili izgubili život. Veliki broj drugih ljudi je bio prisiljen da napusti svoje domove ili su bili izloženi različitim oblicima seksualnog nasilja.

Konvencionalne analize oružanih sukoba često razvrstavaju nasilje u posebne kategorije prema njihovom kontekstu ili prema namerama nasilnika koje su u pozadini nasilja. Dve najčešće razlike

koje se prave su između *organizovanog* (kolektivnog) i *interpersonalnog* (pojedinačnog) nasilja, i između *konflikta* (politički motivisanog) i *kriminaliteta* kao (ekonomski motivisanog) nasilja. Ove razlike se često prave kako bi se uočili različiti nivoi organizovanosti i motiva koji leže u pozadini nasilnih događaja. One se, takođe, koriste i za ocenu ukupnog nivoa nasilja ili za planiranje praktičnih programa i praksi. Ipak, ove razlike daju varljiv utisak da različiti oblici i incidenti nasilja spadaju u jednostavne i odvojene kategorije.

„Globalni teret oružanih sukoba“ iz 2011. godine osporava pristup podele na kategorije kada je u pitanju oružano nasilje. U sintezi dostupnih podataka iz više izvora o nasilju sa smrtnim ishodom i seksualnom nasilju, izveštaj pre daje opšti pregled nasilnih smrti kroz različite oblike nasilja, nego što ograničava svoju analizu na konflikt, kriminalitet ili interpersonalne oblike oružanog nasilja. To obezbeđuje dobar osnov za dalje dorade i produbljivanje našeg razumevanja toga kako se nasilje manifestuje u različitim kontekstima i kako različiti oblici nasilja mogu da utiču jedni na druge.

Visoka stopa nasilja među bandama u El Salvadoru, građanska samozaštita u zemljama koje su izašle iz rata i u nerazvijenim državama, nasilje u Keniji nakon izbora, i visok nivo urbanog kriminaliteta u gradovima, kao što je Kingston, detaljno pokazuju kako je granica između oružanog konflikta i nasilnog kriminaliteta u velikoj meri zamagljena. U posleratnim kontekstima, kao što je, na primer, Irak od 2003. godine, meta napada ne-pripadnika oružanih snaga od strane pobunjenika, milicije i sektaških grupa, na prvi pogled, deluju haotično ili nasumično, dok detaljniji osvrt na osnovne obrasce nasilja ukazuju na to da, naizgled proizvoljno ili kriminalno nasilje, može da se iskoristi u političke svrhe, koje su usaglašene sa ciljevima naoružanih grupa.

Ove učestale karakteristike – višestruki, istovremeni i promenljivi motivi nasilnika i veze između različitih oblika nasilja – ometaju jednostavno analitičko razvrstavanje nasilja i odgovora društva na njega. Oni zahtevaju nove načine razumevanja odnosa i veza između prethodno prihvaćenih, zasebnih oblika oružanog nasilja. Pet poglavlja „Globalnog tereta oružanog nasilja“ nudi preliminarne instrukcije kako da to učinimo.

Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju i sudski patolog: etička razmatranja

Prof. Dr Geoffroy de la Grandmaison

Fakultet zdravstvenih nauka u Parizu (Francuska)

Ratni zločini na prostoru bivše Jugoslaviji su, počev od 1991. godine, bili podvrgnuti nekolicini međunarodnih sudsko-medicinskih ispitivanja masovnih grobnica u okviru istraga vođenih od strane Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju. Sudski patolozi uključeni u misije Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju mogu biti izloženi etičkim pritiscima zbog teškoća sa kojima se ove misije suočavaju, te učestalih konflikata između sudskih patologa tima i same prirode procedura pred Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju. U cilju izučavanja prirode takvih etičkih tenzija, obavljen je kritički pregled literature. Izvršena je i analiza sudskog materijala dostupnog iz transkripata suđenja vezanog za masakr u Srebrenici.

Prema ovim podacima, forenzički dokazi korišćeni u suđenjima pred Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju su sporni iz više razloga, uključujući: poteškoće oko istraga o masovnim grobnicama (veliki broj leševa, dugi posmrtni interval, loši uslovi za rad), nedostatak objektivnosti i nizak nivo profesionalizma nekih sudskih veštaka, teškoće u razumevanju nalaza autopsije (trauma pre smrti i posle smrti, konačan broj tela, određivanje oružja koje je dovelo do povreda, određivanje načina na koji su umrli) i mogućnost pristrasne selekcije u vezi ekshumacija od strane kancelarije tužioca. Iako postoje neslaganja između forenzičkih dokaza i činjenica utvrđenih u presudama Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju o događajima u Srebrenici iz jula 1995. godine (analiza tipa povrede objektivno sugerije dva glavna načina smrti: egzekucija i

borba), optužba za genocid nije dovedena u pitanje od strane sudi-ja Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju na suđenjima koja se odnose na Srebrenicu, što je u suprotnosti sa idejom da su pouzdano utvrđene činjenice osnova pravne analize. Step en etičkih konflikata među sudskim patolozima zavisi od nivoa njihovog zna-nja, posebno o osnovnim načelima zakona primenjenih od strane Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju i političkim im-plikacijama međunarodne pravde. Kako bi se umirile etičke tenzije, trebalo bi razmotriti alternative međunarodnoj pravdi u budućno-sti, u vidu komisija za istinu i pomirenje ili u vidu kombinacije hu-manitarne misije za identifikaciju žrtava i forenzičkih istraživanja za istorijske svrhe.

Prava žrtava, krivična dela protiv međunarodnog prava i restorativna pravda: kako povećati nivo odgovornosti i obeštećenja za međunarodne zločine?

Axelle Reiter

Evropski univerzitetski institut, Firenca (Italija)

Međunarodno pravo se u sve većoj meri fokusira na krivične pristu-pe u bavljenju prošlim kršenjima ljudskih prava u postkonfliktnim društvima. U ovom smislu, uloga žrtava se često marginalizuje, čak i potpuno zanemaruje, dok se žrtve ponekad i dalje viktimiziraju. Predloženi rad bavi se nedostacima ovog pristupa i sugerise mogu-ća rešenja.

U prvom delu rada analiziraju se prava žrtava u okviru među-narodnog krivičnog prava. *Statuti Međunarodnih krivičnih sudova za bivšu Jugoslaviju i Ruandu* i *Međunarodnog krivičnog suda* prepo-znaju prava svih strana u postupku, uključujući žrtve. Prava žrtava mogu da se svrstaju u dve kategorije. Prva grupa olakšava učešće žr-tava u postupku i omogućava im da dobiju neku vrstu satisfakcije ili odštete. Druga grupa, pak, žrtvama obezbeđuje neku vrstu podrške, kroz formiranje jedinica za žrtve i svedoke, i štiti ih od zastrašivanja i pogoršanja stanja u kome se nalaze zbog preživljenih trauma.

Drugi deo rada se bavi trenutnom praksom tribunala i njihovim neuspehom da odbrane prava žrtava. Brojne žrtve i svedoci su bili izloženi pretnjama ili su ubijeni. U nekoliko slučajeva, tribunali ili kancelarije tužioca su aktivno doprineli pogoršanju ionako teškog stanja nesigurnosti, otkrivanjem osetljivih i poverljivih informacija. Osim toga, celom sistemu manjkaju odgovarajući mehanizmi obeštećenja, a međunarodne sudije redovno zanemaruju osetljivost i legitimne zahteve žrtava.

Treći deo rada pokazuje da problem umnogome leži u punitivnom karakteru krivičnog prava i njegovom fokusu na gonjenje. Krivična paradigma stoji naspram jednog više kompenzatornog ili pomirujućeg pristupa i umanjuje ulogu žrtve, svodeći je na ulogu treće strane u postupku. Štaviše, međunarodni zločini su manifestacije kolektivnog nasilja, ishod strukturalnog ili sistemskog kriminaliteta, te je kažnjavanje određenih pojedinaca za ovaj tip 'grupnog' dela pravi paradoks. Razmatranje ovih različitih pitanja može da dovede do napuštanja krivičnog pristupa ili daljeg razvijanja paralelnih strategija.

Dve alternative koje obećavaju su vredne razmatranja. Prvo, država može biti pozvana na odgovornost za međunarodne zločine kroz druga sredstva osim kaznenih mera. Drugo, više individualni kompenzatorni i restorativni mehanizmi, bazirani na građanskim procedurama, ugovorima i restituciji, pomeraju u stranu pomenu te tenzije. Naime, oslanjanje na mere tradicionalnog horizontalnog privatnog prava predstavlja značajnu prednost savršenog uklapanja u paradigmu ljudskih prava i ponovnog dovođenja žrtve u centar postupka.

Posledice obaveza postavljenih sudskim odlukama kao politike tranzicije u posleratnoj Srbiji, Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj

Michelle Veljanovska

*Odsek za sociologiju i socijalnu politiku,
Univerzitet Sidnej (Australija)*

U radu se razmatra ideja društva kao žrtve, a u kontekstu posleratne Srbije, Bosne i Hercegovine i Hrvatske. U radu se razmatraju posledice tranzicionih mehanizama pravde, poput suđenja pred Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju, za bavljenje viktimizacijom ratom u smislu konstruisanja posebnih lokalnih odgovora na obaveze države u pogledu toga kako je „prošlost procesuirana“. Procesuiranje prošlosti se, pretežno, baziralo na pravnim mehanizmima sa uspostavljanjem sudskih procesa, koji su proizveli odgovarajuće interpretacije događaja i žrtava. Smatram da posledice ovog pristupa, donekle, vode tome da je društvo viđeno kao žrtva, i to na veoma dinamične načine za svaku državu pojedinačno. Jedan primer je kako krivični progoni utiču na to da lokalne nevladine organizacije posmatraju žrtve kroz potrebu za prikupljanjem informacija i istragu slučajeva od strane Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju. Ta potreba za povezivanjem sa lokalnim aktivistima i profesionalcima kako bi se došlo do žrtava i činjenica, dovodi do pojave lokalnih grupa pravnika koje nastoje da obezbede pravno zastupanje žrtava. Zauzvrat, ovo je doprinelo postepenom porastu svesti o pravima, uz lokalni podsticaj za vidljivost žrtve unutar sudskih jedinica kao što je Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju. Prema tome, ovaj rad će se pozvati na primere pravno orijentisanih lokalnih nevladinih organizacija koje se bave prošlim greškama režima, i na njihove kampanje za pravdu i inicijative za dolaženje do istine kako bi se pokazalo na koji način se društvo prećutno posmatra kao žrtva, i kako je to unelo određenu socijalnu i političku „nervozu“. Ovo je mesto gde će rad uneti ideju „pritiska“ kako bi se problematizovalo socijalno iskustvo međunarodnih obaveza.

TEMATSKE SESIJE

Tematska sesija 1: Žrtve nasilja: prevencija i društvena reakcija

Nasilje u porodici i prevencija kriminaliteta: švedsko iskustvo

Peter Strandell

Organizacija Sigurna Švedska, Štokholm (Švedska)

Uprkos intenzivnim naporima da se spreči nasilje nad ženama, svake godine više od 20.000 slučajeva porodičnog nasilja biva prijavljeno švedskim vlastima. Uz to, između 13 i 20 žena je svake godine ubijeno od strane supruga, partnera, dečka i tako dalje. Neke od ovih žena su više puta tražile pomoć ili podršku od strane policije, socijalnih službi, bolnica i skloništa. Znanje o ponovljenoj viktimizaciji može se smatrati značajnim instrumentom u prevenciji nasilja u porodici. Fokusiranjem na one koji su već bili žrtve kriminaliteta, povećava se šansa da se spreče buduća krivična dela, ali i da se pruži pomoć onima kojima je ona najpotrebnija. Pa ipak, mere koje se preduzimaju moraju da budu dobro utemeljene i prilagođene specifičnim potrebama u svakom pojedinačnom slučaju.

Švedska policija je danas upoznata sa činjenicom da preventivno delovanje mora da se bazira na strukturisanom i profesionalnom pristupu. Jedna od mera koja se ističe kao najvažnija u prevenciji ponovljene viktimizacije je implementacija profesionalnih instrumenata za procenu rizika. Strukturisani paketi mera za profesionalno procenjivanje rizika pružaju praktični, sistematični i standardizovani metodološki pristup za prikupljanje informacija, važnih za procenu rizika od povrata i za planiranje pomoći, podrške i zaštitnih mera za žrtve kriminaliteta.

Međutim, naponi usmereni na poboljšanje položaja žrtava nasilja u porodici još uvek nisu dostigli željeni efekat. I pored promena

u zakonodavstvu, velikog znanja o oblasti i dovoljnih sredstava, pomoć, podrška i zaštita za žrtve porodičnog nasilja i dalje na mnogo načina zavisi od slučajnosti. Istraživanje sprovedeno od strane Fondacije za sigurniju Švedsku pokazalo je da većini policijskih odeljenja u Švedskoj nedostaju procedure za strukturisani rad sa žrtvama porodičnog nasilja. Štaviše, ovo istraživanje je pokazala da postoje velike razlike između, ali i unutar samih odeljenja policije kada je u pitanju nasilje u porodici, što znači da uslovi u pogledu toga da li će žrtve porodičnog nasilja dobiti neophodnu podršku, pomoć i zaštitu zavise od toga u kojoj opštini žrtve žive.

Mediji i rodno zasnovano nasilje

Prof. dr Zorica Mršević

*Institut društvenih nauka Beograd,
Fakultet za evropske pravno- političke studije,
Univerzitet Singidunum, Novi Sad (Srbija)*

Predmet rada je medijsko izveštavanje o nasilju nad ženama i o društvenom kontekstu u kome se ono dešava i položaju žena. Ukazaće se da su mediji svakako dobar i koristan izvor informacija. Donoseći sistematski i kontinuirano informacije, posebno kada se radi o najtežim delima nasilja sa smrtnim ishodom, mediji imaju i vrlo značajnu društvenu ulogu „duvača u pištaljku“ na čemu im svakako treba odati priznanje. Takođe će biti analizirani i negativni medijski momenti u pogledu rodno zasnovanog nasilja, naročito najčešće specifično medijsko „okrivljavanje“ žena žrtava nasilja, za nasilje koje su doživele, odnosno prebacivanje dela odgovornosti na njih. Uloga medija je u tom smislu važna, jer oni podržavaju postojeće mizoginane stavove i time doprinose njenom širenju. Naime, nasilje prema ženama, nasilje u porodici i u partnerskoj vezi, predstavlja se najčešće kao pojedinačni, izolovani i privatni problem. Česta je upotreba stereotipnih objašnjenja za nasilno ponašanje, odnosno navođenje „nezaposlenosti,“ „alkoholizma,“ „siromaštva,“ „ljubomore“ i slično kao uzroka nasilja, što ukazuje na neobaveštenost o fenomenu

nasilja. Čini nam se da je važno naglasiti da je „romantiziran prikaz“ partnerske veze koja se tragično završava—ubistvom partnerke, čak i kada partner izvrši samoubistvo, potpuno neodgovarajući jer se tu naime uopšte ne radi o „Romeo i Julija priči.“

Cilj rada je da se ukaže na negativne trendove, kao i pravce moguće korekcije onih elemenata medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama, koji mogu da budu korigovani stručnijim i profesionalnijim pristupom, pre svega, eliminisanjem stereotipnog prikazivanja odnosa polova, kao i društvenih i porodičnih uloga žena i muškaraca, uz ukazivanje da medijske slobode nisu prepreka kvalitetnijem izveštavanju medija o nasilju nad ženama, naprotiv, one su pravi instrument koji to omogućava.

Osnovne teme će biti: nedavni primeri stereotipnog i senzacionalističkog medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama, najgori nedavni primeri, nedavni primeri kvalitetnog, analitičkog pristupa nasilju nad ženama, šta treba promeniti u medijskom pristupu nasilju nad ženama, nedavno doneti dokumenti Saveta Evrope o potrebi eliminisanja stereotipnog predstavljanja rodno zasnovanog nasilja i odnosa polova u medijima.

Iscljenje je pravda: 'Prisutne!: ja sam glas pamćenja i telo slobode'

Priča o Drugom festivalu pamćenja iskustva žena silovanih u ratu u Gvatemali

(Chimaltenango, Gvatemala, 24.-28. februar 2011. godine)

Lepa Mlađenović

Beograd (Srbija)

Ovo je priča o feminističkom procesu u regionu Chimaltenango u Gvatemali, koji su organizovale feministkinje grupe *Akterke promene* (Actoras de cambio) kako bi izvukle temu silovanja u ratu iz privatnog, takozvanog ženskog prostora i ćutanja, u prostor zajednice i društvene odgovornosti. Priča je u prvom licu jer je to prvi put da sam nakon dvadeset godina rada sa ženama koje su preživele sek-

sualno nasilje i silovanje u ratu, učestvovala na Festivalu „Ja sam glas promene i telo slobode,” koji proslavlja pamćenje iskustva žena koje su preživele silovanje u ratu, i tako izvlači tabu, sramotu i krivicu sa žena i postavlja ih u zajednicu gde one i pripadaju, sa osnovnim ciljem da pokažu: isceljivanje je pravda. Tokom pet dana bila sam jedna od dve stotine žena koje su proslavljale živote žena, pre svega domorotkinja, koje su preživele silovanje u 36 godišnjem ratu u Gvatemali, koji je prekinut 1996. godine. To je bilo izuzetno iskustvo sa puno iznenađenja koje su uključivale naša tela, cveće i nebo. Otišla sam odatle sa ponovnim ubeđenjem da feministkinje stvaraju novi svet u kome pravda ima smisla u životima žena koje su silovane u ratu.

Rad ima tri dela: prvi deo je kratka diskusija o zakonodavnom kontekstu pravde za žene silovane u ratu, uključujući i primer Bosne i Hercegovine. Drugi deo je o jedinstvenim političkim implikacijama ovog Festivala, koji polazi od teze da je potreba žena za emotivnim blagostanjem u srcu potrebe za pravdom preživelih žena. U trećem delu su opisi momenata sa Festivala kako sam ih ja doživela. Zaključak ovog rada je da dosadašnja istraživanja i iskustva žena koje su preživele silovanje u ratu kažu da ni krivična ni restorativna pravda nisu dovoljne preživelim ženama. Zato je ovaj Festival primer feminističkog inkluzivnog procesa koji uključuje tela, pamćenje, porodice, teatar, grupni rad, prijateljice, građane i građanke i isceljivanje u zajednici koje je ženama potrebno da bi došle do osećanja pravde nakon poražavajućih iskustva zločina silovanja u ratu.

Tematska sesija 2: Žrtve kriminaliteta i društvena reakcija

Viktimološki aspekti sudskih presuda

Prof. dr Oliver Bačanović

Mr Nataša Jovanova

Fakultet za bezbednost, Skoplje, (Makedonija)

Predmet ovog rada je prikaz rezultata istraživanja „Analiza presuda sa viktimološkog aspekta“. Za potrebe istraživanja, analizirane su presude Osnovnog suda Skoplje I u Skoplju (Makedonija). Ovo je prvo istraživanje ove vrste u Republici Makedoniji, koje je sproveo projektni tim Fakulteta za bezbednost u Skoplju u periodu od januara do aprila 2011. godine. Koristeći metodu analize sadržaja (za šta je izrađen poseban instrument), istraživanjem je bilo analizirano 189 pravnosnažnih presuda, donetih u periodu 2005-2010. godine, za sledeća krivična dela: ubistvo, silovanje, seksualno zlostavljanje maloletnika, obljuba nad nemoćnim licem, obljuba zloupotrebom položaja, teška telesna povreda, razbojnička krađa i uvreda.

Istraživanje je imalo za cilj da rasvetli viktimološku dimenziju navedenih krivičnih dela, pri čemu je prilikom analize posebna pažnja posvećena pitanju uloge žrtve u izvršenju krivičnog dela, interakciji žrtve sa učiniocem, individualnim karakteristikama žrtve, kao i vremenskim i prostornim karakteristikama krivičnih dela.

Struktura žrtava obuhvaćenih uzorkom bila je sledeća: prema polu – 69.3% su bili muškarci, a 28,7% lica ženskog pola; među starijima grupama dominiraju žrtve između 21 i 30 godina (21.7%), 31 i 40 godina (18%) i 41 i 50 godina (14.3%); u pogledu nacionalne pripadnosti – Makedonaca je 63%, Albanaca 16.4%, Roma 5.8%, a 4% su ostali.

Pripadnici LGBT populacije kao žrtve u krivičnom zakonodavstvu Srbije

Jadranka Buljević

Osnovni sud u Novom Sadu (Srbija)

Krivično zakonodavstvo Srbije, konkretno čl. 387 st. 1 *Krivičnog zakonika RS*, reguliše zaštitu žrtava diskriminacije bilo da se radi o razlici „u rasi, boji kože, verskoj pripadnosti, nacionalnosti, etničkom poreklu ili nekom drugom ličnom svojstvu“. Lično svojstvo se može šire tumačiti, pa se stoga pod ovim opisom mogu podrazumevati i pripadnici raznih manjinskih grupa, uključujući pripadnike seksualnih manjina, odnosno pripadnike LGBT populacije (LGBT – lezbejke, gej, biseksualne i transrodne osobe – je termin koji se koristi da bi se jednom rečju imenovala različite seksualne i polno/rodne osobe) kao žrtve. Međutim to nije eksplicitno rečeno ni ovom, niti jednom drugom krivičnopravnom odredbom. Početnim tekstom člana 387 *Krivičnog zakonika* mogli bismo biti zadovoljni da nema nastavka u kome se kaže da se zaštita pruža samo kada se krše „osnovna ljudska prava i slobode zajamčene opšteprihvaćenim pravilima međunarodnog prava i ratifikovanim međunarodnim ugovorima od strane Srbije“. Ovakav pristup u krivičnom zakonodavstvu ne štiti ove žrtve u slučaju kada su one izložene privatnom šikaniranju, omalovažavanju i provokacijama. Tačno je da član 21 *Zakona o zabrani diskriminacije* eksplicitno govori o zaštiti lica, odnosno žrtava diskriminacije zbog svoje seksualne (rodne) orijentacije i da se takvim licima priznaje pravo na izražavanje svoje pripadnosti, ali se zaštita pruža samo tužbom u parničnom postupku, dok krivičnopravna zaštita u tom slučaju ne postoji.

Pripadnici LGBT populacije kao žrtve, isto kao i neke druge manjinske grupe, imaju mogućnost krivičnopravne zaštite od uvredljivog i ponižavajućeg ponašanja (bez elementa nasilja) i to kroz krivično delo uvrede iz člana 170 *Krivičnog zakonika*. Kako je sada u najavi dekriminalizacija navedenog krivičnog dela, time će i ova krivičnopravna zaštita prestati. Takva situacija može prouzrokovati da žrtve trpe vređanja i poniženja govora mržnje, a da ne mogu dobiti adekvatnu

krivičnopravnu zaštitu. Pri tome, njihovo trpljenje, vremenom, u slučaju ako su učestalo izloženi ovakvoj šikani, može dovesti do takvog nivoa neizdržljivosti i izazvati njihovu neprimerenu, čak nasilnu reakciju, posle koje neminovno sledi represija. U ovakvim situacijama, usled neadekvatne zaštite, žrtve veoma lako mogu postati izvršioци krivičnih dela, a što dovodi do još veće netolerancije i homofobije. Stoga se otvaraju pitanja nužnosti određenih izmena u krivičnopravnoj legislativi i to ili uvođenjem novih krivičnih dela (što je nepopularno) ili, eventualno, određenom korekcijom ili dopunom postojećih odredaba. U svakom slučaju, prvenstveno je nužna i neophodna edukacija tužilaca i sudija o pravilnoj i zakonitoj reakciji i pravovremenoj i pravilnoj primeni zakona u svrhu zaštite žrtava govora mržnje i netolerancije, a time i zaštite njihovih osnovnih ljudskih prava.

Kvalitativni standardi i model rad sa ženama i decom–žrtvama nasilja u porodici u Nemačkoj i mogućnosti njihove implementacije u organizacijama u Srbiji

Rada Grubić

Interkulturelle Initiative e.V. Berlin (Nemačka)

Rezultati studije Saveznog ministarstva za porodicu Savezne Republike Nemačke utvrdili su da je svaka četvrta žena žrtva nasilja u porodici, odnosno žrtva nasilja od strane partnera, a svaka šesta, žrtva seksualnog zlostavljanja. Iako je društvena svest o problemima žrtava nasilja razvijena, te broj sigurnih kuća zadovoljavajući, posebni problemi u obezbeđivanju dugoročnih perspektiva doveli su do neophodnosti izrade novih koncepata i rešenja u radu sa žrtvama nasilja u porodici. *Interkulturelle Initiative* (Berlin, Nemačka) razvila je uspešan model rada koji nema za cilj samo obezbeđivanje sigurnog smeštaja za žrtve nasilja, već kroz trostepenu organizacionu strukturu osigurava ovim ljudima (re-)integraciju u društvo i otvara nove perspektive u njihovom daljem životu.

U tom smislu, predmet mog izlaganja je prezentacija ovog modela za uspešno zbrinjavanje, savetovanje i preventivni rad sa žr-

vama nasilja u porodici, a kroz pregled društveno-političkih okvira, zakonodavnih mera i normativnih akata u ovoj oblasti. Osnovni cilj rada sastoji se u davanju konkretnog predloga o mogućnostima implementacije ovog modela u organizacijama iz Srbije.

Žrtve nasilja zahtevaju kontinuiranu pomoć kako stručnjaka i institucija, tako i ukupnog društva u obliku višestepenih programa pomoći. Bez senzibilisanja javnog mnjenja za prepoznavanje i prihvatanje problema nasilja u porodici kao društvenog problema i kao krivičnog dela, a ne kao bezazlenog delikta ili privatnih stvari pojedinaca, kao i bez koordinirane akcije svih društvenih činilaca (političkih nosilaca odgovornosti, pravosudnih organa, policije, socijalnih institucija i slično) ne može biti uspešne borbe protiv nasilja nad ženama i decom.

Deca kao žrtve seksualnog zlostavljanja u sudskim postupcima u Makedoniji: zaštićena ili reviktimizirana?

Dr Stojanka Mirčeva

Fakultet za bezbednost, Skoplje (Makedonija),

Dr Violeta Čačeva

Centar za kriminologiju, Institut za sociološka, politikološka i pravosudna istraživanja, Skoplje (Makedonija)

Cilj ove studije je da predstavi neke rezultate istraživanja pod nazivom „Analiza situacije u vezi sa seksualnim zlostavljanjem dece i pedofilijom u Republici Makedoniji“ (CSA istraživanje), koje je sprovedeno u toku 2009. godine od strane Instituta za sociološka, politikološka i pravosudna istraživanja – Skoplje (ISPPi). Opseg istraživog fenomena je bio ograničen na slučajeve zabeležene od strane krivičnog pravnog sistema i sistema socijalne zaštite. Po svojoj prirodi, istraživanje je kriminološko, fenomenološko i deskriptivno. Jedan od istraživačkih ciljeva je bio da se proceni institucionalni odgovor na zlostavljanje dece.

Ovaj rad ima za cilj da predstavi primenjen metodološki pristup i rezultate istraživanja u vezi sa pozicijom dece-žrtava u sudskim postupcima. Rezultati istraživanja o sudskim postupcima se razmatraju iz perspektive zaštite dece. Prema tome, mi ispitujeemo potencijalni efekat zahteva u vezi sa osnovnim principima sudskog postupka na blagostanje deteta, dok istovremeno razmatramo primenu izuzetaka koji su zakonski odobreni kako bi se zaštitila deca žrtve koja učestvuju u postupku kao svedoci.

Izvori podataka za indentifikovanje procesne zaštite dece-žrtava seksualnog zlostavljanja bile su sudske presude za učioce krivičnih dela definisanih u istraživačkom planu kao krivična dela koja podrazumevaju seksualno zlostavljanje dece. Analiza sadržaja je primenjena na sudske presude, koje su donete u periodu od 2004. godine do juna 2009. godine. Analizirano je 196 sudskih postupaka u slučajevima seksualnog zlostavljanja dece. Pri tome, važno je napomenuti da se, u slučajevima gde je bilo više od jedne žrtve, samo prva zabeležena žrtva uzimala u obzir kao jedinica za analizu.

Rezultati istraživanja predstavljeni u ovom radu odnose se na primenu osnovnih principa krivičnog postupka, uključujući načelo javnosti i usmenog prezentovanja dokaza od strane svedoka. Vezano za isključenje javnosti sa glavnog pretresa kada se ispituje dete žrtva koje je mlađe od 18 godina, podaci pokazuju da javnost nije bila isključena u 60% analiziranih slučajeva. Čak i kada su u pitanju deca ispod 14 godina, u više od polovine slučajeva (58%) bilo je dozvoljeno prisustvo javnosti tokom pretresa. Nadalje, rezultati istraživanja pokazuju da se, u periodu koji je obuhvaćen istraživanjem, relativno veliki broj dece žrtava seksualnog zlostavljanja pojavio na glavnom pretresu, kao i da su bili neposredno saslušani na glavnom pretresu. U 61% svih slučajeva, od deteta žrtve se tražilo da barem jedanput tokom glavnog pretresa da lično svoj iskaz. Možda iznenađujuće, ali ova stopa je ostala slična za decu žrtve preko i ispod 14 godina starosti.

Društvo kao žrtva korupcije: politička korupcija u Srbiji kao prepreka na putu ka evropskim integracijama

Doc. dr Nataša Tanjević

Fakultet za evropski biznis i marketing, Beograd (Srbija)

U radu se razmatra problem korupcije u Srbiji, kao opasne društvene pojave koja se obično svrstava u kriminalitet bez žrtava iako je šteta koju prouzrokuje ogromna, a njene posledice se tiču neodređenog i velikog broja žrtava. Korupcija dovodi do širenja ekonomske nejednakosti, usporava i onemogućava privredni rast i razvoj, ruši legitimitet institucija, dovodi u opasnost zaštitu osnovnih ljudskih prava i sloboda i potkopava osnovne vrednosti na kojima se društvo zasniva. U onim društvima u kojima se toleriše kao prihvatljiv standard ponašanja ona pogađa sve građane, budući da se posledice prakse korumpiranja osećaju u svim društvenim odnosima koji su za njih bitni. Cilj rada je da razjasni uzroke i mehanizme korupcije u Srbiji i da sagleda njene najznačajnije posledice, da bi se na osnovu tih saznanja moglo utvrditi kako se boriti protiv ove pojave. Posebnu pažnju smo posvetili pitanju političke korupcije, jer je to najopasniji vid korupcije koji podrazumeva spregu između nosilaca ekonomske i političke moći, čime se otvara put velikim zloupotrebama javnih funkcija i nesmetanom, brzom i enormnom bogaćenju pojedinaca bliskih vlasti. Ovaj problem je i od strane Evropske komisije označen kao najveća prepreka na putu naše zemlje ka evropskim integracijama. Politička korupcija predstavlja i jedan od osnovnih i najopasnijih vidova privrednog kriminaliteta na koji se oslanja organizovani kriminalitet i pomoću kog se širi koruptivna praksa u svim segmentima privrednog i društvenog života. U okviru toga, ukazali smo da se najopasnija koruptivna krivična dela nedovoljno otkriva-

ju i gone, čemu doprinosi činjenica da upravo korupcija predstavlja osnovnu vezu između sveta politike i ekonomije, te da se kao izvršioци ovih dela javljaju lica koja imaju istaknute pozicije u vlasti ili izuzetnu ekonomsku moć u društvu, a sa druge strane, žrtve ovakvih dela su svi građani Srbije. Na kraju je zaključeno da se borba protiv korupcije mora odvijati na jednom opšte društvenom planu, uz primenu preventivnih i represivnih mera. Savremeni svetski trend u borbi protiv korupcije se zasniva na efektima generalne prevencije, pa se koruptivna politika gradi na jačanju svesti o političkim, ekonomskim, socijalnim i drugim posledicama koje korupcija proizvodi, na promociji integriteta i odgovornosti i primeni najviših standarda. Planovi za borbu protiv korupcije moraju biti konkretni i moraju biti predmet stalne kontrole, kako civilnog društva tako i nezavisnih organa. Ali ono što je najvažnije za uspešnu borbu protiv ove pojave jeste politička volja da se slučajevi korupcije, posebno one na najvišem nivou otkrivaju, gone i kažnjavaju.

Žrtve tranzicije i stečaja

Doc. dr Svetlana Nikoloska

Fakultet za bezbednost, Skoplje (Makedonija)

Posle raspada bivše Jugoslavije, veliki broj radnika je, usled gubitka svojih radnih mesta, postao žrtva tranzicije. Privatizacija i transformacija društvenog kapitala bila je praćena kriminalnim aktivnostima smanjivanja vrednosti preduzeća i kupovinom po znatno nižoj ceni od realne vrednosti ili namernim dovođenjem preduzeća u finansijsku krizu i izazivanjem stečaja. Taj celokupni proces praćen je brojnim krivičnim delima sa elementima zloupotrebe službenog položaja, prevare, falsifikovanja poslovne dokumentacije i slično, a sve sa ciljem da se velika privredna preduzeća kupe za male pare. Žrtve tih procesa su radnici koji su izgubili radna mesta, nazvani žrtavama tranzicionih procesa, a ustvari su bili žrtve novih kriminalnih formi učinjenih samim stečajnim procedurama. Manipulacija pravima radnika u stečajnim procedurama je veoma čest događaj koji treba istra-

živati, posebno sa aspekata prava žrtve kao oštećene strane. Analiza slučaja je metod koji se primenjuje u radu u istraživanju kriminalnih slučajeva u kojima su radnici u stečajnim procedurama ostali bez posla, bez egzistencije i koji predstavljaju potencijalne izvršioce nezakonitih ponašanja vezanih za „sivu ekonomiju“. Proces viktimizacije kod određenih ljudi utiče na njihovu kriminalizaciju, pa žrtve prelaze u kategoriju izvršilaca imovinskih krivičnih dela u cilju obezbeđivanja neophodne egzistencije. Upravo je to i cilj ovog rada: da se preko analize krivičnih slučajeva utvrde kriminalne radnje u stečajnim procedurama, koje dovode do viktimizacije radnika, te da se pronađu načini, metode i postupci pomoći i podrške žrtvama stečaja u pravcu novog zaposlenja, programa sopstvenog biznisa i slično.

Sekundarna viktimizacija žrtava (nemeđudržavnog) oružanog sukoba u Makedoniji u procesu amnestije zločina protiv čovečnosti i humanosti

Doc. dr Frosina Taševska-Remenski

Fakultet za bezbednost, Skoplje (Makedonija)

Međunarodno humanitarno pravo sve oružane sukobe deli u dve osnovne grupe: međudržavne i nemeđudržavne oružane sukobe. Donošenjem Ženevskih konvencija iz 1949. godine i Protokola o zaštiti žrtava nemeđudržavnih oružanih sukoba i definisanjem nemeđudržavnih oružanih sukoba iz 1977. godine, konačno je napušteno gledište da se pravo oružanih sukoba primenjuje samo u slučaju ratova među državama. U praksi postoje različita gledišta o primenljivosti međunarodnog humanitarnog prava u nemeđudržavnim oružanim sukobima. U Makedoniji 2001. godine, okončan je oružani sukob unutar državnih granica donošenjem Ohridskog okvirnog ugovora. Dan danas, prisutna je debata u vezi prirode i pravne kvalifikacije oružanog sukoba u Makedoniji 2001. godine. Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju je 2006. godine makedonskim sudovima vratio pet slučajeva krivičnih dela protiv čovečnosti i humanosti (Neprošteno, Mavrovski radnici, Rukovodstvo ONA, nestale

Albance i Makedonce, i Lipkovska brana). Donošenjem autentičnog tumačenja Zakona o amnestiji (iz 2002. godine) u julu 2011. godine, Vlada i Skupština Republike Makedonije postale su direktni učesnici u sekundarnoj viktimizaciji žrtava iz ovih pet slučajeva zločina protiv čovečnosti i humanosti.

Cilj rada je da predstavi pravnu argumentaciju i da potvrdi da je: 1) autentično tumačenje Zakona o amnestiji suprotno svim konvencijama i obavezama Republike Makedonije koje proizlaze iz međunarodnog humanitarnog prava; 2) suprotno načelima pravne države i vladavine prava; i 3) prava žrtve u oružanom sukobu u Makedoniji 2001. godine.

Zaštita žrtava i dobara kod krivičnih dela protiv bezbednosti javnog saobraćaja sa aspekta životne sredine

Mr Dragan Obradović

Pravni centar za decu i maloletnike, Valjevo (Srbija)

Novi *Zakon o bezbednosti saobraćaja* sadrži brojne novine koje se odnose na zaštitu učesnika u saobraćaju. Posebna pažnja poklanja se poboljšanju bezbednosti – pasivnoj bezbednosti različitih kategorija učesnika u saobraćaju. U tom pogledu odredbe novog Zakona predstavljaju značajno poboljšanje u odnosu na prethodno važeće propise iz oblasti saobraćaja u našoj zemlji.

U ovom radu biće reči o najvažnijim odredbama koje se odnose na poboljšanje bezbednosti različitih kategorija učesnika u saobraćaju—žrtava sa aspekta životne sredine, o čemu se malo govori i zna jer su odredbe o zaštiti životne sredine po prvi put ugrađene u novi *Zakon o bezbednosti saobraćaja*. Posebno, ukazaćemo na problem dokazivanja uzroka saobraćajne nezgode sa aspekta životne sredine kod ovih krivičnih dela pored brojnih spornih pitanja i problema sa kojima se susreću pripadnici policije, javnog tužilaštva i sudije.

Tematska sesija 4: Posebno osetljive kategorije žrtava

Zaštita dece žrtava kod krivičnih dela protiv bezbednosti javnog saobraćaja

Vesna Stevanović

Apelacioni sud, Niš (Srbija)

Novi *Zakon o bezbednosti saobraćaja* sadrži brojne novine koje se odnose na zaštitu učesnika u saobraćaju. Posebna pažnja poklanja se poboljšanju bezbednosti pojedinih kategorija učesnika u saobraćaju. U tom pogledu odredbe novog Zakona predstavljaju značajno poboljšanje u odnosu na ranije važeće propise (savezni i republički) iz oblasti saobraćaja u našoj zemlji.

U ovom radu predstavimo najvažnije odredbe koje se odnose na poboljšanje bezbednosti dece–žrtava, kao jedne od najranjivijih kategorija učesnika u saobraćaju, koje odredbe su u značajno većoj meri u odnosu na ranije propise iz ove oblasti ugrađene u novi *Zakon o bezbednosti saobraćaja*. Posebno, ukazaćemo na određene probleme u praksi kada je ova kategorija žrtava u pitanju, kod ove grupe krivičnih dela sa kojima se susreću policija, javno tužilaštvo i sudovi.

Rezilijentnost porodice izbeglica

Doc. dr Dragana Batić

Fakultet za bezbednost, Skoplje (Makedonija)

Rad predstavlja pokušaj da se nađe veza između traumatizovanosti članova porodice ratom i izbeglištvom, s jedne strane, i karakteristika porodičnog funkcionisanja sa druge. U kolikoj meri je ugrožena,

i da li je moguće očuvanje osnovne funkcije porodice u izbeglištvu, a to je normalni rast i razvoj dečje ličnosti? Da li izbeglička porodica može biti rezilijentna i koji su mehanizmi prevladavanja koje koristi?

Pojam „porodična rezilijentnost“ se odnosi na procese adaptacije i prevladavanja u porodici kao funkcionalnoj jedinici. Suštinska postavka je da porodični procesi snižavaju stres i da članovi porodice mogu zajedno raditi na pronalaženju rešenja.

Ratna zbivanja koja su proizvela traumatske događaje, kao što su nasilje i razaranje, gubitak bliskih osoba, izbeglištvo i prilagođavanje na nove uslove života, ugrožavaju porodičnu strukturu, njeno funkcionisanje i razvoj članova porodice. Izbeglička porodica, budući da se svi njeni članovi suočavaju sa velikim brojem intenzivnih stresora predstavlja traumatizovanu porodicu.

U radu je predstavljeno istraživanje izbegličkih porodica iz Bosne, koje su bile smeštene u Makedoniji za vreme ratnih zbivanja od 1992-1995. godine. Njime je obuhvaćeno 40 izbegličkih porodica (20 potpunih i 20 deficijernih) kao i 20 deficijernih porodica zbog razvoda braka roditelja (kontrolna grupa), ukupno 60 porodica, odnosno 152 ispitanika.

Podaci su dobijeni primenom intervjua, opservacije, kao i većeg broja psiholoških instrumenata posebno za decu, posebno za roditelje, kojima su mereni efekti stresa kao i stanje i odnosi u porodici. Na osnovu rezultata dobijenih kvantitativnom i kvalitativnom analizom, a primenom teoretskih modela sistemske porodične teorije i terapije, utvrđeno je i opisano postojanje četiri tipa izbegličkih porodica u zavisnosti od strukture i stepena funkcionalnosti i to: funkcionalne potpune, funkcionalne nepotpune, disfunkcionalne potpune i disfunkcionalne nepotpune porodice.

Rezultati su pokazali da je razvitak ličnosti deteta najmanje ugrožen u potpunim izbegličkim porodicama koje su pre izbeglištva imale funkcionalne obrasce. Stepenu ugroženosti deteta raste u strukturno deficijernim izbegličkim porodicama, koje su pre rata imale funkcionalne obrasce. Interesantno je da je razvitak ličnosti deteta ugroženiji u potpunim izbegličkim porodicama koje su pre izbeglištva imale disfunkcionalne obrasce ponašanja, nego u deficijernih porodicama koje su pre izbeglištva bile funkcionalne. Po-

kazalo se da se najveći stepen ugroženosti javlja u strukturno deficijentnim porodicama koje su pre izbeglištva imale disfunkcionalne obrasce ponašanja.

U radu su takođe predstavljeni mehanizmi prevladavanja kojima rezilijentne porodice uspevaju da zadrže svoju funkcionalnost i u uslovima izbeglištva.

Socijalni položaj starih lica i rizik od viktimizacije sa posebnim osvrtom na krivičnopravnu zaštitu starih lica

Filip Mirić

Osnovni sud u Nišu (Srbija)

Proces starenja je neminovan. On prati individuu od rođenja, pa sve do smrti. Zbog nemogućnosti individue da utiče na njega, još je veća obaveza društva da ljudima u „trećem dobu“ omogući dostojanstven život, lišen svakog oblika viktimizacije. Predmet rada je socijalni položaj starih lica, koji je, po mišljenju autora, u velikoj meri povezan sa rizikom od njihove viktimizacije što je u radu posebno istaknuto. Krivičnopravna zaštita starih osoba je, takođe, u fokusu rada, budući da ona predstavlja jedno od najefikasnijih oruđa države i društva u celini za zaštitu posebno ugroženih društvenih grupa. Ovde će biti analizirane odgovarajuće odredbe Krivičnog zakonika Republike Srbije i Zakonika o krivičnom postupku Republike Srbije.

Iz ovako definisanog predmeta rada nužno proizilazi i njegov cilj, da kroz prikaz najznačajnijih teorijskih stavova o socijalnim faktorima koji utiču na viktimizaciju starih lica i proces starenja uopšte, ukaže na činjenicu da je socijalni položaj starih lica u korelaciji sa rizikom od njihove viktimizacije što je od velikog značaja za suzbijanje ove negativne društvene pojave.

Nezaposlenost osoba sa intelektualnom ometenošću kao oblik socijalne diskriminacije

Mr Biljana Milanović- Dobrota

Prof. dr Marina Radić-Šestić

*Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju,
Univerzitet u Beogradu (Srbija)*

U današnjem vremenu, rad i zaposlenost dobili su primarnu vrednost i smatraju se jednim od najbitnijih kriterijuma personalne kompetencije, osim samopouzdanja i samopoštovanja. Pravo na rad zagarantovano je Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima i Međunarodnim paktom o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima. Član 27 Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom potvrđuje pravo osoba sa invaliditetom na rad i uređuje određene mere za ostvarivanje prava na rad i drugih srodnih prava osoba sa invaliditetom. Konvencija stavlja poseban naglasak na zabranu diskriminacije u ovoj oblasti, jednake uslove pri zapošljavanju, zapošljavanje na otvorenom tržištu rada, samozapošljavanje i podsticaje za poslodavce. Srbija je kao zemlja u tranziciji preduzela pravne regulative i donela niz strateških dokumenata u cilju podizanja kvaliteta života i podsticanju zapošljavanja osoba sa ometenošću, ali socijalna diskriminacija u obliku nejednakog tretmana pri zapošljavanju je problem koji dominira.

Uprkos aktivnim merama mnogobrojnih institucija vladinog i civilnog sektora, broj nezaposlenih osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji je još uvek velik, a realan broj i struktura nezaposlenih nepoznata. Najčešće korišćena i za sada najpotpunija evidencija je evidencija Nacionalne službe za zapošljavanje, prema kojoj je u maju 2011. godine evidentirano 20965 nezaposlenih osoba sa invaliditetom. Ukoliko izuzmemo invalide rada, najveći broj nezaposlenih, čak 3811, je iz kategorije osoba sa lakom intelektualnom ometenošću. Kao posebno osetljiva grupa sa nedovoljnim kvalifikacijama i neadekvatnim znanjima i veštinama (sa prvim stepenom stručne sprema je 1437, a sa drugim 1167 osoba) nalaze se u riziku od socijalne isključenosti. Najveći broj nezaposlenih osoba sa lakom inte-

lektualnom ometenošću pripada mlađoj dobi od 20-29 godina, njih 1217, koji predstavljaju neiskorišćeni radni potencijal, dok 890 pripada grupi nezaposlenih osoba koje aktivno traže zaposlenje duže od 10 godina! Takođe, Nacionalna služba za zapošljavanje ne vrši registrovanje osoba sa težim oblicima intelektualne ometenosti čime su ove osobe isključene sa tržišta rada i društveno nevidljive.

Cilj rada je da na osnovu dostupnih podataka, međunarodne i domaće literature sintetiše i kritički analizira relevantne podatke o obliku socijalne diskriminacije osoba sa intelektualnom ometenošću koji se ogleda u nejednakom tretmanu pri zapošljavanju, a koji korelira i sa negativnim stavovima poslodavaca i zaposlenih.

Tematska sesija 5: Posledice viktimizacije i zaštita žrtava

Iskustva IAN-a u rehabilitaciji žrtava torture

Mr Sandrina Speh Vujadinović

Mr Ivana Vidaković

Međunarodne mreže pomoći I.A.N. Beograd (Srbija)

Predmet ovog rada je predstavljanje iskustava Međunarodne mreže pomoći I.A.N.-a stečenih tokom dugogodišnjeg rada na pružanju pomoći i podrške žrtvama ratne traume i torture. Cilj je isticanje naučenih lekcija, primera dobrih praksi i standarda u radu sa žrtvama, i razmena iskustava sa profesionalcima i drugim kolegama koji se bave viktimologijom i žrtvama kriminaliteta i rata. U izlaganju ćemo pokriti osnovne teme koje se tiču razvoja i specijalizacije servisa za klijente, kao što su važnost sveobuhvatnog pristupa u rehabilitaciji klijenata, značaj utvrđivanja i dokumentovanja dokaza i posledica torture, podizanje svesti stručne i opšte javnosti i zagovaranje za prava žrtava, i dr.

Kroz 13 godina rada sa različitim kategorijama ranjivih i marginalizovanih klijenata, IAN je stekao značajno iskustvo u oblasti pomoći žrtvama. Programi IAN-a su razvijani kroz prepoznavanje i praćenje potreba korisnika, od psihološke pomoći stanovništvu Srbije za vreme bombardovanja, preko direktne materijalne pomoći najugroženijim kategorijama (izbegli, raseljeni, Romi, korisnici u Institucijama staranja, itd.), informativne i pravne pomoći, razvijanja edukativnog programa i obezbeđivanje medicinske pomoći do uspostavljanja specijalizovanog centra za sveobuhvatnu rehabilitaciju žrtava traume i torture. Kroz 90 različitih projekata IAN-a, pomoć je dobilo preko 55.000 korisnika, od čega je usluge Centra za rehabilitaciju žrtava torture koristilo preko 9.500 pojedinaca u Srbiji i BiH.

Iskustvo je potvrdilo značaj sveobuhvatne rehabilitacije žrtava torture, jer su njihove potrebe višestruke i složene i samo celovito sagledavanje i pristup rešavanju problema u domenu njihovog zdravstvenog, psihičkog, porodičnog, socijalnog i radnog funkcionisanja, kao i pomoć u ostvarivanju prava na obeštećenje i nadoknadu, može dati adekvatne rezultate.

Od posebnog je značaja utvrđivanje i dokumentovanje iskustava, dokaza i posledica torture, kako za proces rehabilitacije žrtava, prepoznavanja i kažnjavanja počinilaca, tako i za prevenciju novih slučajeva, razvoj društva bez nasilja i proces pomirenja u regionu. U cilju povećanja svesti i znanja stručne javnosti o torturi, njenim posledicama, IAN radi na promovisanju i edukaciji profesionalaca za primenu principa Istambulskog protokola, kao međunarodno priznatog instrumenta – standarda za istraživanje i dokumentovanje slučajeva torture.

IAN aktivno učestvuje u radnim grupama, inicijativama i javnim kampanjama za prava žrtava i prevenciju novih slučajeva torture. U Republici Srbiji poslednjih godina načinjeni su značajni koraci u pravnom prepoznavanju torture kroz ratifikaciju Opcionog protokola uz UN CAT, uvođenja krivičnog dela torture u Krivični zakonik i skorašnje imenovanje Zaštitnika građana RS za Nacionalni preventivni mehanizam. Pošto se tortura ne dešava samo u ratnim uslovima, aktivnosti IAN-a se dalje usmeravaju na osnaživanje grupa pod rizikom i prevenciju novih slučajeva torture.

Stres i psihička trauma na radnom mestu i pravo na nadoknadu nematerijalne štete

Prof. dr Milanko Čabarkapa

*Odeljenje za psihologiju, Filozofski fakultet,
Univerzitet u Beogradu (Srbija)*

U savremenom svetu, uključujući i naše društvo, sve više jačaju demokratske tendencije, političke slobode, individualna i kolektivna prava, preduzimaju se sve organizovanije zakonske i druge mere da

se poveća bezbednost, zaštiti zdravlje i unapredi kvalitet života i rada zaposlenih. Ali, uprkos tome, još uvek postoji veliki broj poslova i zanimanja gde postoje povećani rizici za ugrožavanje zdravlja i bezbednosti, pri čemu je posebno u porastu rizik od narušavanja mentalnog zdravlja na radnom mestu.

U ovom radu, koristeći praktično iskustvo i podatke iz dostupne literature, fokusiramo se na problem traumatskog stresa u radnom okruženju, obrađujući posebnu pažnju na kriterijume za diferencijalnu dijagnostiku i sudsko-medicinsko veštačenje u postupku nadoknade nematerijalne štete.

Postavlja se pitanje da li se akutna stresna reakcija, prolongirana stresna reakcija i akutni PTSP, koji su se dogodili u prostornoj i uzročnoj povezanosti sa obavljanjem posla po osnovu koga je radnik osiguran, mogu tretirati kao povreda na radu, prema Zakonu o penzijskom i invalidskom osiguranju Republike Srbije.

Isto tako postavlja se pitanje da li se posledice hroničnog stresa i psihičke traume nastale na radnom mestu mogu uklopiti u pojam bolesti u vezi sa radom (BUR), koje nastaju dugotrajnim delovanjem većeg broja zajedničkih faktora rizika iz sfere radnog, fizičkog i socijalnog okruženja, kao i endogenih faktora rizika. Pri tome je dejstvo štetnosti na radnom mestu samo jedan, ali glavni etiološki činilac iz grupe zajedničkih faktora rizika odgovornih za nastanak, tok i progresiju bolesti.

Polaznu osnovu za rešavanje navedenih pitanja predstavlja Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu, u kome se kaže da je „poslodavac dužan da zaposlene osigura od povreda na radu, profesionalnih oboljenja i oboljenja u vezi s radom“. Prema tome, posledice akutne psihičke traume i posledice hronične psihičke traume mogu da povlače za sobom materijalnu i nematerijalnu štetu, koju treba kompenzovati saglasno opštim pravilima odštetnog prava.

Javne i skrivene žrtve sudskog postupka

Olivera Kuljić

Osnovni sud u Zrenjaninu (Srbija)

U sudskom postupku pored javnih, prepoznatljivih žrtvi (oštećeni, njegova rodbina, svedoci), postoje i skrivene žrtve koje se na sudu vrlo retko pojavljuju (najčešće su iz šireg kruga porodice okrivljenih). U ovom miljeu nepriznatih žrtava, verovatno je trpljenje, premda posredno, veće nego kod onih čija je šteta priznata. Sudija retko dospeva do ovih nevidljivih žrtava, ali se katkad one ipak brutalno obelodanjuju. Iz iskustva parničnog sudije pokušaću da pokažem neke nepriznate sudske žrtve, tj. one osobe koje ne trpe direktno sankcije suda, nego tek posredno ispaštaju. U ovu grupu spadaju žene koje ne primaju ili primaju minimalnu alimentaciju, deca bez sredstava za školovanje, nezbrinuti roditelji i slično.

Uočiti nevidljive žrtve sudskih presuda je složen zadatak koji se ne može obaviti bez podataka centra za socijalni rad, gerontoloških ustanova ili domova za nezbrinuta lica. U radu ću pokušati da pokažem samo jedan segment nepriznatih žrtava sudskih odluka na teritoriji grada Zrenjanina.

Žrtve loše psihoterapeutske prakse

Nikola M. Petrović

VMŠSS „Milutin Milanković“ i Viktimološko društvo Srbije (Srbija)

Bejan Šaćiri

Tamara Kljajić

Viktimološko društvo Srbije (Srbija)

Profesionalni rad psihoterapeuta podrazumeva neposredan rad sa osobama koje iznose svoje intimne probleme i od psihoterapeuta se očekuje da pruže pomoć, a pre svega da ne načine štetu svojim klijentima. Međutim, ponekad, pacijenti mogu postati i žrtve svojih

psihoterapeuta. Naime, u psihoterapiji postoji razlika u moći između psihoterapeuta i njihovih klijenata. Ta razlika proističe iz neravnopravnosti u pogledu posedovanja informacija i znanja, različitih socijalnih uloga koje imaju, ali i samog njihovog odnosa. Sama po sebi, ta razlika nije opasna, već je čak i neophodna za uspeh terapije. Međutim, neki psihoterapeuti se odlučuju da zloupotrebe tu moć, zaobiđu etička pravila struke i nanesu štetu klijentima, na primer, u vidu finansijskog iskorišćavanja ili seksualnog kontakta sa klijentom. Predmet ovog rada su različite vrste zloupotrebe te moći u psihoterapijskom odnosu. Iako ovih zloupotreba ima, one se vrlo retko prijavljuju, pa tako Sud časti Saveza društava psihoterapeuta Srbije nije razmatrao nijedan slučaj od osnivanja udruženja 1997. godine do danas, a Sud časti Društva psihologa Srbije svega par slučajeva od 1971. godine. Cilj ovog istraživanja bio je da se prikaže frekvencija pomenutih oblika zloupotreba kroz ispitivanje pomoću upitnika na prigodnom uzorku psihoterapeuta i klijenata. Ovim radom autori su hteli da ukažu na ovaj problem, podignu svest stručne javnosti o njemu i da predlože neka rešenja za bolji monitoring i regulaciju ove problematike.

RADIONICE

Radionica 1: Evidentiranje i predstavljanje podataka o kriminalitetu i njihov značaj za žrtve

Evidentiranje podataka o ratnim zločinima i masovnim kršenjima ljudskih prava: mapiranje problema i iskustvo Nemačke

Prof. dr Vesna Nikolić-Ristanović

*Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju,
Univerzitet u Beogradu
Viktimološko društvo Srbije (Srbija)*

Rad ima za cilj je da ukaže na specifičnosti prikupljanja, beleženja i javnog predstavljanja podataka o ratnim zločinima i masovnim kršenjima ljudskih prava u odnosu na podatke o konvencionalnom kriminalitetu. Uz to, rad ima za cilj i da mapira postojeće načine evidentiranja i predstavljanja ovih podataka u svetu, kao i probleme sa kojima se različite zemlje suočavaju u vezi sa time i načine na koje su te probleme nastojale da prevaziđu.

Rad će imati dva dela, opšti i posebni. U prvom delu biće izlistani problemi i dosadašnja iskustva vezana za prikupljanje, beleženje i javno predstavljanje podataka o ratnim zločinima i masovnim kršenjima ljudskih prava u različitim delovima sveta, dok će u drugom delu biti predstavljena studija slučaja Nemačke, vezano za zločine izvršene tokom Drugog svetskog rata. Analiza iskustava iz različitih delova sveta će biti zasnovana na rezultatima istraživanja literature, dok će studija slučaja biti bazirana na rezultatima istraživanja sprovedenog u Berlinu u junu 2011. godine.

Analizom će biti obuhvaćeni kako podaci o žrtvama, tako i podaci o izvršiocima i zločinima, pri čemu će svi podaci biti posmatrani sa stanovišta njihovog značaja za žrtve i prevenciju budućih viktimizacija.

***Nunca Mas* (Nikada više) politike i dokumentovanje političkih krivičnih dela u Latinskoj Americi**

Prof. dr Michael Humphrey

Odsek za sociologiju i socijalnu politiku, Univerzitet Sidnej (Australija)

Ovaj rad istražuje načine na koje su politički zločini diktatura 1970-ih i 1980-ih godina u Latinskoj Americi bili otkriveni, dokumentovani i obeležavani. Rad istražuje ulogu organizacija žrtava i organizacija za ljudska prava u zahtevanju odgovornosti uprkos široko rasprostranjenim zakonima o amnestiji, koji su propratili demokratizaciju. Rad se fokusira na ulogu organizacija žrtava u kreiranju zakonskog i političkog pritiska na vlade kako bi se saznale sudbine nestalih i otkrili odgovorni. U radu se iznosi primer pokreta majki, kao najpoznatijeg pokreta ove vrste, koji je pomogao da se dokumentuju zločini u ime pravde i „da se ne zaboravi“. Njihove aktivnosti su doprinele razvoju novih forenzičkih tehnika za identifikovanje posmrtnih ostataka (Argentinski forenzičko antropološki tim), razvoju tehnika za analizu DNK kako bi se identifikovala ukradena deca nestalih lica, angažovanju Interameričke komisije za ljudska prava kako bi se osmislila nova „suđenja za dolaženje do istine“ („pravo da se zna“) uprkos zakonima o amnestiji, koji su sprečavali krivična gonjenja, i razvoju uspešnih lokalnih kampanja kako bi se usvojila Konvencija o prisilno nestalim osobama. Ovaj rad takođe istražuje ulogu organizacija žrtava u sećanju kroz arhiviranje usmene istorije, publikacije, stvaranje istraživačkih centara i razvijanje obrazovnih planova i programa o prošlosti. Kumulativni efekat *Nunca Mas* politike na dokumentovanje prošlih zločina i održavanje pitanja nestalih, živim, doveo je na kraju do promene ili ukidanja zakona o amnestiji u većini država Latinske Amerike.

Uticaj statistika o viktimizaciji na razvoj preventivnih strategija

Mr Danica Vasiljević-Prodanović

*Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju,
Univerzitet u Beogradu (Srbija)*

Stopa kriminaliteta na određenom području se najčešće izražava incidencijom, odnosom broja krivičnih dela prema broju stanovnika na određenom području (npr. na 1.000 ili 100.000 stanovnika). Postoje, međutim, još dva pokazatelja koja se mnogo ređe koriste u analizama kretanja kriminaliteta na nekom prostoru, prevalencija i koncentracija kriminaliteta. Matematički posmatrano, incidencija predstavlja proizvod prevalencije i koncentracije. Prevalencija predstavlja odnos broja aktuelnih žrtava krivičnih dela prema broju stanovnika (potencijalnih žrtava). Prevalencija pokazuje stepen rizika viktimizacije na određenom prostoru u određenom vremenskom periodu. Koncentracija kriminaliteta se izračunava kao odnos broja krivičnih dela prema broju žrtava. Koncentracija kriminaliteta nije najpreciznija mera zato što kriminal nije ravnomerno raspoređen. Drugim rečima, prevalencija pokazuje prosečan broj žrtava, incidencija, prosečan broj krivičnih dela, a koncentracija prosečan broj krivičnih dela po žrtvi.

Najčešća greška koju prave oni koji koriste statističke podatke za opisivanje kriminaliteta jeste ta što se suviše oslanjaju na podatak o incidenciji, odnosno broju krivičnih dela. Na taj način se zanemaruje činjenica da postoje određene vrste krivičnih dela koje se odlikuju visokom koncentracijom, kao npr. nasilje u porodici, dok kod drugih postoji visoka prevalencija (npr. imovinska krivična dela). Dve oblasti sa jednakom stopom kriminaliteta (incidencijom) mogu imati potpuno različite prevalencije (broj žrtava) i koncentracije kriminaliteta. Poznavanje ovih parametara direktno utiče na planiranje preventivnih strategija. Ukoliko je visoka prevalencija kriminaliteta u određenoj oblasti (viktimizovan je veliki broj lica, domaćinstava ili imovine) primenjivaće se strategije koje su usmerene ka smanjenju opšteg rizika viktimizacije. Ukoliko je visoka koncentracija kriminaliteta, preventivna strategija će biti individualno orijentisana. Pritom

je jedan od važnih zadataka identifikovanje slučajeva ponovljene viktimizacije. Istraživanja su pokazala da je prethodna viktimizacija najbolji prediktor moguće reviktimizacije

Aktuelna metodologija evidentiranja nasilničkog kriminaliteta u evidencijama Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije

Prof. dr Saša Mijalković

Kriminalističko-policijska akademija, Beograd (Srbija)

Nasilničkim kriminalom višestruko se ugrožava bezbednost pojedinaца, porodica, javna i nacionalna, a neretko i međunarodna bezbednost. Stoga i ozbiljna politika sprečavanja i suzbijanja nasilničkog kriminala zahteva utemeljenost aktivnosti i mera nacionalnog sistema bezbednosti na aktuelnim dometima domaće i inostrane bezbednosno-kriminalističke teorije i „najbolje kriminalističko-obaveštajne prakse“, ali i na sveobuhvatnoj obaveštajno-kriminalističkoj analizi etioloških, fenomenoloških i viktimoloških dimenzija ovog vida kriminala. Za sprovođenje određenih naučnih, analitičko-statističkih istraživanja, odnosno kriminalističko-obaveštajnih analiza, neophodni su izvesni pisani izvori o evidentiranju kriminala koji su sveobuhvatni, tačni, precizni, objektivni i praktično primenljivi.

Najbrojnije evidencije o nasilničkom kriminalu vode se u Ministarstvu unutrašnjih poslova. Ovo stoga što ovaj subjekt bezbednosti sprovodi kriminalističku obradu svakog otkrivenog krivičnog dela sa elementima nasilja, pri čemu se različiti stadijumi policijskih aktivnosti (evidentiranje događaja, fiksiranje tragova, sprovođenje operativnih i istražnih radnji itd.), kao i razni elementi krivičnog dela (izvršilac, način izvršenja, nestale stvari, žrtva itd.) evidentiraju u različitim evidencijama. U tom smislu, u radu će biti učinjeni napori da se na nivou naučne deskripcije i analize istraži aktuelna metodologija evidentiranja kriminala sa elementima nasilja, a pre svega: lista krivičnih dela (inkriminacija) koja se u evidencijama MUP-a svrstavaju u kriminal sa elementima nasilja, sa posebnim osvrtom na prekršaje sa elementima nasilja; vrste podataka o evidentiranim krivičnim delima

sa elementima nasilja; evidencije u koje se unose podaci o krivičnim delima sa elementima nasilja; obrasci u koje se unose navedeni podaci i mogućnosti dobijanja podataka o stanju kriminala sa elementima nasilja na području Republike Srbije u periodu posle 2000. godine.

(Ne)vidljivost žrtava u pravosudnim statistikama i značaj anketa o viktimizaciji

Dr Sanja Čopić

*Institut za kriminološka i sociološka istraživanja u Beogradu
Viktimološko društvo Srbije (Srbija)*

Značajan preduslov za praćenje trenda kriminaliteta i razvijanje efikasne politike njegovom suprotstavljanju predstavljaju saznanja o obimu, strukturi i karakteristikama kriminaliteta u određenom vremenskom periodu i odgovoru države na njega. U većini zemalja ključni izvor takvih saznanja su podaci sadržani u zvaničnim državnim, odnosno policijskim i pravosudnim statistikama u kojima se beleži prijavljeni kriminalitet, kriminalitet koji je predmet optuženja i presuđeni kriminalitet. Pri tome, ove statistike uglavnom sadrže podatke o krivičnom delu, učiniocu i reakciji organa krivičnog sistema. Međutim, one daleko ređe uključuju podatke o žrtvama i njihovim karakteristikama, a što je važan osnov za kreiranje politike koja uvažava iskustva i potrebe žrtava kriminaliteta. Stoga se danas u sve većem broju zemalja sprovode ankete o viktimizaciji kao važna dopuna postojećim izvorima podataka o kriminalitetu. Polazeći od toga, predmet rada je analiza pravosudnih statistika pojedinih zemalja i to iz ugla podataka o žrtvama krivičnih dela. Cilj analize je dolaženje do saznanja o tome da li se u pravosudnim statistikama beleže podaci o žrtvama krivičnih dela, koji podaci i da li je to dovoljno za sagledavanje viktimološkog aspekta kriminaliteta. Shodno tome, rad ima za cilj da ukaže na to koji podaci o žrtvama figuriraju u pravosudnim statistikama pojedinih zemalja i na koji način se oni dopunjuju, pre svega, anketama o viktimizaciji, kao i da ukaže na trenutno stanje u pogledu beleženja podataka o žrtvama u pravosudnoj statistici Srbije.

Evidentiranje i prikaz podataka o nasilju nad decom – mesto žrtve u zvaničnim podacima

Ljiljana Stevković

*Institut za kriminološka i sociološka istraživanja u Beogradu
Viktimološko društvo Srbije (Srbija)*

Nasilje nad decom predstavlja ozbiljan društveni problem koji zbog svoje kompleksnosti i ozbiljnosti posledica zahteva multidisciplinarni pristup u njegovom sprečavanju, suzbijanju i ublažavanju negativnih efekata na razvoj i kvalitet života žrtve. Nepostojanje jedinstvenih definicija pojava oblika nasilja nad decom i prisustvo različitih izvora podataka, uz oslanjanje samo na prijavljene i otkrivene slučajeve dodatno otežava sagledavanje realne slike obima problema. Polazna osnova za uspešne mere prevencije i eliminacije viktimizacije dece jeste efikasan sistem evidentiranja i prikazivanja podataka o nasilju nad njima, zasnovan na informacijama o incidentu, porodici, izvršiocu i žrtvi. Ovaj rad ima za cilj da kroz analizu primera dobre prakse vođenja evidencije o nasilju nad decom ukaže na mesto žrtve u zvaničnim statistikama kriminaliteta u Srbiji i mogućnostima planiranja i realizovanja efikasnih mera njihove zaštite.

Evidentiranje korupcije i viktimizacije korupcijom

Jelena Dimitrijević

*Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju,
Univerzitet u Beogradu
Viktimološko društvo Srbije (Srbija)*

Korupcija, kao složen oblik kriminaliteta koji se ispoljava u raznim formama i različitim kontekstima, nesumnjivo predstavlja univerzalan problem. Praktično, ne postoji zemlja u svetu koja nije pogođena problemom zvanim „korupcija“ i koja ne nastoji da izgradi adekvatne strategije njenom suprotstavljanju. Poznavanje fenomenoloških i etioloških karakteristika korupcije, u tom smislu, vrlo je

značajno. Međutim, dolaženje do takvih saznanja umnogome zavisi od načina prikupljanja, evidentiranja i klasifikovanja podataka o kriminalitetu. Svakako, to nije ni malo jednostavan zadatak, posebno ako imamo u vidu da je korupcija teško merljiv fenomen, odnosno ona vrsta kriminaliteta koju karakteriše visoka tamna brojka. Sem toga, neretko se dešava da državni organi zaduženi za kontrolu kriminaliteta različitom, ili neusaglašenom metodologijom prikupljaju i evidentiraju podatke o kriminalitetu. To može predstavljati prepreku na putu planiranja i efikasnog vođenja politike suprotstavljanja kriminalitetu, kako na unutrašnjem, tako i na širem, regionalnom i međunarodnom kriminalno-političkom planu. Upravo kako bi se prevazišli uočeni nedostaci postojećih načina evidentiranja kriminaliteta uopšte, ali i korupcije, različite međunarodne organizacije nastoje da razviju i primene programe harmonizacije statističkih podataka. Imajući u vidu prethodno navedeno, kao i to da korupcija ostavlja posledice kako na pojedince kao žrtve, tako i na javni i privatni sektor, ali i društvo u celini, podaci o viktimizaciji korupcijom svakako moraju biti uvaženi prilikom evidentiranja ove pojave. Ulozi žrtve korupcije trebalo bi posvetiti mnogo više pažnje, samim tim što je pojedina koruptivna ponašanja gotovo nemoguće otkriti ukoliko žrtva isto ne prijavi nadležnim organima.

Polazeći od analize postojećeg načina evidentiranja korupcije i viktimizacije korupcijom, pre svega u našem društvu, rad ima za cilj da identifikuje i predstavi načine prikupljanja i prikazivanja podataka o korupciji i žrtvama korupcije, te da ukaže na eventualne prednosti i nedostatke istih.

Radionica 2: Neophodni koraci ka standardizaciji ponašanja i taktike policijskih službenika prema žrtvama kriminala i razvoj sveobuhvatnog pristupa u radu sa žrtvama

Dr Magnus Lindgren

Organizacija Sigurna Švedska, Štokholm (Švedska)

Odeljenje za sprovođenje zakona Misije OEBSa u Srbiji

Ova radionica će se baviti temama bitnim za rad policije pri pružanju podrške žrtvama i oštećenima, kao i o mogućnosti da se te usluge i procesi unaprede. Predmet diskusije će biti i ostale službe jer policija nije jedina ustanova koja je odgovorna za rad sa žrtvama i oštećenima. Radionicu će voditi predstavnici švedske organizacije *Stiftelsen Tryggare Sverige* (Sigurna Švedska), Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije, Odeljenja za sprovođenje zakona Misije OEBSa u Srbiji, Viktimološkog društva Srbije i tužilaštva Republike Srbije. Cilj radionice je dalja razrada i diskusija o temama koje su predstavljene u publikaciji „Žrtve kriminaliteta: međunarodni kontekst i situacija u Srbiji“, koja je rezultat zajedničkog rada organizacije *Sigurna Švedska* i *Viktimološkog društva Srbije*.

U poslednjih nekoliko godina položaj žrtava kriminaliteta dobija na značaju u mnogim zemljama i sve se više naglašava koliko je briga o žrtvama kriminaliteta važna oblast policijskog rada. Iz tog razloga je važno da svi zaposleni u policiji budu dobro upoznati sa najčešćim potrebama i reakcijama žrtava kriminaliteta. Isto tako treba da postoji jasna podela dužnosti i odgovornosti pružanja podrške žrtvama u okviru policije. Pored toga, policija mora da poseduje rutinu/procedure rada čime se osigurava korektan tretman žrtava, koje u svom slučaju moraju imati relevantne, tačne i aktuelne informacije. Postoje dve osnovne komponente koje u punoj meri moraju da funkcionišu 24 sata dnevno u policijskoj organizaciji: stalna procena aktuelnih i mogućih rizika i pretnji žrtvama i aktivno

upravljanje istragama kojima se osigurava da žrtve dobijaju podršku na koju imaju pravo.

Međutim, u praksi je bilo teško primeniti ovaj model. Jedan od razloga jeste to da je tradicija u policiji takva da je fokus na hapšenju počinitelaca, tj. na reagovanju na učinjene prekršaje, a manje na prevenciji kriminala i preventivnom radu policije. Kao posledica ove tradicije, stvara se situacija u kojoj je policiji veoma često teško da usvoji nove metode rada. Drugi razlog jeste taj što organizacija koja je već opterećena poslom, kao što je slučaj s policijom, može biti nevoljna da usvoji ono što se smatra novim i dodatnim zadatkom. U ovakvim slučajevima, opcija koju policijske organizacije biraju je da se lansiraju povremene kampanje umesto da se krene u smeru stvaranja strukturiranog načina rada koja za cilj ima da unese trajniju izmenu u sadržaju i metodama rada. Stoga se umesto integrisanja prioritetnih zadataka u svakodnevni rad policije, odgovornost za te zadatke često poverava jednom, ili više policajaca, najčešće onima koji pokazuju posebno interesovanje za datu temu.

Kako bi policija bila u mogućnosti da ispuni obaveze koje su postavile međunarodne organizacije, vlada i žrtve krivičnih i drugih dela, postoji niz preduslova koji se moraju ispuniti. Kao prvo, pitanje položaja žrtava kriminala mora da postane prioritet za policiju i za policijski rukovodeći kadar. Kao drugo, svi zaposleni u policiji moraju dobro da poznaju procedure i mehanizme policije, na primer, na koji način se policija bavi pitanjima krađe i nestanka imovine/dobara i na koji način se žrtvama daju potrebne informacije i koji je sistem upućivanja u sigurne kuće. Naposljetku, svi moraju biti umešni i voljni da daju potrebne informacije.

SPIŠAK AUTORA/AUTORKI

Alvazzi del Frate Anna

e-mail:
anna.alvazzi@smallarmssurvey.org

Alvanou Maria

e-mail: mariaalvanou@yahoo.gr

Batić Dragana

e-mail: dbatic@yahoo.com

Baćanović Oliver

e-mail: oliverb@ukim.edu.mk

Buljević Jadranka

e-mail: jadranka91@yahoo.com
jadranka.buljevic@ns.os.sud.rs

Čabarkapa Milanko

e-mail:
milanko.cabarkapa@gmail.com

Čačeva Violeta

e-mail: caceva@isppi.ukim.edu.mk

Ćopić Sanja

e-mail: scopic@eunet.rs

De la Grandmaison Geoffroy

e-mail: geoffroy.lorin@gmail.com

Dimitrijević Jelena

e-mail: jexi1210@gmail.com

Grubić Rada

e-mail: radagrubic@aol.com

Humphrey Michael

e-mail:
michael.humphrey@usyd.edu.au

Jovanova Nataša

e-mail:
natasa.akademija@yahoo.com

Kelly Liz

e-mail: l.kelly@londonmet.ac.uk

Kepeš Nusreta

e-mail: nusretakepes@yahoo.com

Kljajić Tamara

e-mail: tamarakljajic@live.com

Kuljić Olivera

e-mail: osnovnisudzr@ptt.rs
todorunbg@ptt.rs

Lindgren Magnus

e-mail:
magnus.lindgren@tryggaesverige.org

Lazarević Jasna

e-mail: info@genevadeclaration.org

Maansson Stig

e-mail: Stig.Maansson@osce.org

Mijalković Saša

e-mail: mijalkovics@yahoo.com

Milanović-Dobrota Biljana

e-mail:
biljanamilanovicdobrota@gmail.com

Mirić Filip

e-mail: filip.miric@gmail.com

Mirčeva Stojanka

e-mail: smirceva@fb.uklo.edu.mk

Mladenović Lepa

e-mail: lepa.ml@sbb.rs

Mršević Zorica

e-mail: zmrsevic@idn.org.rs

Mrvić-Petrović Nataša

e-mail: petroviczdravko@ikomline.net

Nikolić-Ristanović Vesna

e-mail: vnikolic@eunet.rs

Nikoloska Svetlana

e-mail:

svetlananikoloska@hotmail.com

Obradović Dragan

e-mail: pcdm.valjevo@gmail.com

Petrović Nikola

e-mail: oksel@open.telekom.rs

Petrović-Ziemer Ljubinka

e-mail:

L.Petrovic-Ziemer@berghof-
conflictresearch.org

Radić-Šestić Marina

e-mail: marina.r-s@hotmail.com

Reiter Axelle

e-mail: axelle.reiter@eui.eu

Speh Vujadinović Sandrina

e-mail: sspeh@ian.org.rs

Stevanović Vesna

e-mail: glosarijum@glosarijum.com

Stevković Ljiljana

e-mail: stevkoviclj@gmail.com

Strandell Peter

e-mail:

peter.strandell@tryggaesverige.org

Tanjević Nataša

e-mail: ntanjevic@sbb.rs

Taševska-Remenski Frosina

e-mail: ftremenski@fb.uklo.edu.mk

Šaćiri Bejan

e-mail: bejansaciri@yahoo.com

Valverde Estela

e-mail: estela.valverde@mq.edu.au

Vasiljević-Prodanović Danica

e-mail: danica.v@sezampro.rs

Veljanovska Michelle

e-mail:

michelleveljan@yahoo.com.au

Vidaković Ivana

e-mail: ividakovic@ian.org.rs